

GARDISTA.

PSÁNO ROKU 1890.

(ZLATÁ PRAHA.)

I.

Řepka, učitel i písař obecní, nemohli si ani pořádně šňupnouti, jak byl zapřažen. Brkové péro jeho jen lítalo po zamodralém papíru, jehož už kolikátý arch dopisoval. Několik popsaných leželo na hromádce v rohu na stole kamenem zatížených, aby je vítr nesfoukl, nebo aby je nestrhli.

Co byl obecním písařem v městečku H., nikdy ještě nespisoval takových protokolů. A tak! Pod širým nebem, ve stínu košatých lip poblíže statue „na městečku“ či náměstí, ovšem že nedlážděném. Jindy vždycky všecko sám koncipoval, dnes psal, co mu diktováno. A co mu jich do péra říkalo! Nejednou se zmýlil, nejednou musil přetrhnouti, co napsal, a znovu psáti. Posléze, ač měl z počátku dosti strachu, několikráte šedou hlavu svou odvrátil náhle od papíru a prudce pošoupnuv velké brejle s ohnutého nosu na vráskovité čelo, upřel šedivé oči na „diktatory“, jak dělával ve škole na zbujně kluky.

Na okamžik to pomohlo, byliť kolem většinou bývalí žáci a žačky starého kantora, ale za chvíli mela nastala na novo. Kupili se kolem něho a jeho stolku, tlačili, strkali se, natahovali krky, vystupovali na špičky, nahlas při tom mluvili a křičeli. Sem tam i prudké klení se ozývalo.

Z pozadí pak, kam pro hradbu lidí ani neviděl, dorážel ještě větší hluk, a chvílemi, když zástup prudčeji se tam hnul, šel náraz ten dál, jako hrnoucí se vlna, dál až ke stolku, který div se nepřekotil.

A nad tím pohnutým a velice rozčileným zástupem obyvatelů městeckých, žen, ale většinou žen, mužů i starců, plnicích prostranství pod lipami kolem stolku učitelova i kamenné schody pískovcové statue Panny Marie, stáli výrostkové, kluci a děvčata na kamenném zábradlí kolem statue, strkající se o místa při sochách sv. Václava a sv. Prokopa s čertem, stojících na rozích zábradlí právě v tu stranu ke stolu učitelovu.

Nejlépe vidělo několik výrostků, jimž se podařilo ještě v čas se vysoukati nahoru do lípy, na jejichž mocných haluzích měli pohodlné sedadlo s výborným rozhledem.

Nad tímto shlukem žen hlav nepokrytých nebo v šátkách, v plackách ze strakatých „sáčkových“ nebo modrých šátků, oděných většinou modrými tištěnkami nebo kanafaskami (byloť roku 1848 a v pohorském městečku), nad tímto shlukem lidu v plátěnkách, tu tam i koženkách, v podvlkáčích nebo jen tak „beze všeho“, z části bosých nebo v pantoflích; nad směsí bosých chlapců většinou bez čepic a děvčat v sukničkách různých barev, zářilo modrojasné nebe červného odpoledne.

Bylo v pondělí před svatodušními svátky.

Starý Řepka psal a psal o samých věcech nekalých, o samém zlodějstvu a krádežích, tak jak kolem stojící žalovali na mnoze ve směsi jeden přes druhého. Nejvíce ženské a nejvášnivěji.

Pokradených hus, housat, slepic i kohoutů byla řada veliká; to byly ztráty nejobyčejnější. Ale mnoho také jiných a větších.

Cejnarka udávala, jak se jí ztratilo prádlo, žádajíc usilovně, aby pan učitel zaznamenal každý kousek, aby nic nevynechal. Barviřka ohlašovala, že se jí ztratily peřiny, a vypočetla také každý kus. Starý Souček žaloval, že jim ukradli vepřika, a soused Machoň jim že kozu, a zrovna té noci, jak u souseda pozbyli tlustého krmníka. Ještě nedomluvil, a již se tlačila ke stolu sekyrnice, Ducháče sekýrníka žena, osmáhlá, s vysedlou bradou, s pocuchanými do čela vlasy, a držíc v pozdvižené pravici lucerničku, zlodějskou lucerničku, křičela, aby pan učitel ji zapsal, že našli tu lucerničku u nich u komory zrovna pod oknem.

A jiní a jiní ohlašovali zas jiné žaloby, prodírajíce se ke stolu, aby stížnosti jejich se dostaly na přednější místo.

Však nejdelší odstavec zabralo prudké oznámení, nad míru živé, ano náruživě přednesené starou bednářkou, jež při tom nejednou jako žihavou kopřivou šlehla po slavných úřadech, jmenovitě po vrchnostenském, viníc bez obalu že páni na kanceláři zámku N. jsou s tou bandou zlodějskou beztoho za jedno.

Toto místo prudké její řeči, ač došlo bouřlivého souhlasu všech shromážděných, starý Řepka ovšem nezaznamenal, nýbrž jen to, jak neznámí lupiči smělým ano nad obyčej drzým způsobem u Martina Jirouška bednáře, do komory se podkopali, a to nedlouho po tom, kdy starému Součkovi vepřika a sousedu jeho Machoňovi kozu ukradli.

Ovšem tyto a mnohé jiné krádeže, nyní ohlašované, nestaly se všechny ani včera ani předevčirem; některé z nich už hezky dávno. Však nyní každý si vzpomněl, co kdy se mu ztratilo; všichni pak jednomyslně uznávali, že všechny tyto krádeže, vše-

liké vloupání připadají na vrub jednoho pásma, že všecko to provedla jedna ničemná společnost.

Ostatně zločinů těch, které i za posledních dnů byly spáchány v městečku i okolí, bylo tolik, že právem všichni se nad tím rozčilovali a byli rozhořčeni. Stížnosti docházely na obecní kancelář ne jednotlivě a ob čas, nýbrž denně skoro a houfem; a tak, aby vše bylo sumárně konstatováno i zapsáno, a že na obecní kanceláři, malé to jizbici, místa nebylo, dožádali obecního písaře, aby šel s nimi. „Dožádání“ událo se tak důtklivě, že starý Řepka se až zarazil a — přechoťně šel na zvláštní kancelář, kde bylo sice dost a dost místa, ale kdež přece tak volně se mu nepsalo jako v obecní sedniče.

Teď tu psal a se potil. Div mu ruka nebrněla. Hůře bylo o nos, jenž prahl po šňupci. Až tu mu Špáta řezník, v bílé zástěře jako v pás stočené, s mocnou holí v pravici, přinesl úlevu. Přišel z nenadání ze vsi s velikým psem, jenž měl provaz okolo krku stočený. Zarudlý, krátký, složitý řezník žlutých vlasů a zarudlých řas, masitého týlu, tak že mu přes límec kazajky kynul, rázem upoutal pozornost všech, když se jal vypravovati o novém kousku lotrovském, jenž se udál, jak ve vsi byl slyšel, v nedaleké Mezileči, a to Bartošovi sedláku.

Jak Špáta začal, Řepka šňupl si na rychlo dvakráte za sebou, pak vytíral brejle modrým šátkem a žasl jako všichni ostatní. Bartoš Mezilečský již několik dní tušil a pozoroval, že se něco na něj chystá. Tak Špáta vypravoval. I připravoval se také, bděl a hlídal, aby lupiče mohl uvítati jak náleží.

Tu vypravování řezníkově přerušeno výkřiky, lámáním a kletbou.

„To byli zase ti otroci!“

„To byla zase ta banda!“

„Zakšové!“

„Zakšové! Zakšové!“

Tak kolem křičeli a starý Souček, jemuž nad týlem a kolem uší se třáslo několik pramenů bílých vlasů, vysoko hrozil kostnatou rukou, až rozepjatý rukáv košile na ní se třepetal, a volal pronikavým hlasem:

„A ouřad o tomhle nic? Tohle je svoboda? To je ta nová svoboda, to je ta konštituce? Aby každý kradl. kde kdo, a ouřady aby o ničem nevěděly? Či se bojí té bandy zlodějské? A když se bojí, tak si musíme sami pomoci, nebo nám ukradnou nos...“

„Mlčte! Ať Špáta dopoví!“ křičela sekyrnice, žádostivá řezníkovy noviny. Ženské byly všechny při ní. Špáta jal se dále vypravovati, jak Bartoš Mezilečský skutečně se nemýlil a jak včera v noci dočkal se zlodějů. Přišlo jich tolik, hromada, celé pásmo. a každý již měl svůj úkol. Že se pěkně rozešly, dva se kradli jako ouhoři...

V tom výrostek na lípě zrovna nad hlavou starého Řepky vykřikl náhle, zplna, jako by ho někdo šidlem bodl:

„Tamhle! Tamhle jedou!“

Všichni pohlédli do lípy překvapeni, mnozí s nevolí; ale všichni hned obraceli své zraky do náměstí a již také na kraji zástupu ozvaly se výkřiky:

„To je on! To je on!“

„Mezilečský Bartoš! Podívejte se!“

Špáta měl po řeči. Dokončení noviny samo přijždělo. Hrdina jeho, Mezilečský Bartoš, na slámě a v peřinách, jimiž byl vystlán truhlík vozu taženého starou, bílou kobyloou. Pohůnek řídil koně, vedle vozu kráčela selka v nedělním šátku na placku uvázaném a v nedělní sukni.

Starý Řepka mohl si nyní zase a pohodlně šňupnouti. Než neučinil toho, vlastně tak, neboť si šňupl více z úžasu, v hnutí mysli nežli vědomě a s chutí. Žasl a trnul. Kolem stolu jako by vymetl. Všechno se hrnulo k selskému vozu, jenž vjížděl z ulice na náměstí. Hoši i děvčata seskakovali se stupňů u statue. kluci spouštěli se s lípy jako veverky, div vaz nesrazili a hulákající řítili se pak jako o závod za ostatními.

Obecní písař sebral nejprve papíry, srovnal je a vtisknul je pod pažďí, strčil brk za ucho a pak teprve bral se za zástupem, který již obkličoval povoz se sedlákem. Tam se ozýval pláč. Selka tam nařikala a vypravovala, jak muž číhal na zloděje, jak na ně vyrazil a je pronásledoval; v tom však přý padla střelná rána, muž její se svalil a krev z něho tekla proudem.

„Zrovna do kolena ho střelili!“ zvolala selka a vypuknuvši znova v nářek, oddělala svrchnici.

Křik ustrnutí a hněvu rozlehl se prostranstvím. Vše se tlačilo k vozu, každý chtěl shlédnout obvázanou nohu těžce raněného sedláka, jenž jako stěna bled tu ležel, upíraje před se oči horečně se lesknoucí.

„Jedeme k felčarovi,“ volala selka. „Prosím vás, kde je...“

„Běžte pro felčara!“

„Je na drahách!“ ozývaly se hlasy.

Starý Souček nedbaje opět hrozil kostnatou pravicí a křičel do houfu:

„Tak, ještě nás střilet? A to si dáme líbit? To si nemůžeme pomoci?“

Divoký křik a řev všeho zástupu byly mu souhlasnou odpovědí.

II.

Tou dobou „pan Kliment“ byl jistě z celého městečka nejkliďnější. Všecko dílo bylo všude opuštěno. Jen jeho dřevěná chalupa na konci drah ozývala se rachotem stavu, až nevysoká její okna se otrásala. To působil sám „pan Kliment“, jenž sedě v plátěnkách o jedné šli kožené, bez vesty a bos za stavem, čile poháněl člunek.

Na „panu Klimentovi“ i kolem něho nebylo znáti, že nastal nový čas plný převratů a změn, plný očekávání a rozrušujících zpráv. Pracoval klidně jako jindy a také měl světlé vlasy své pečlivě přičísnuť se stezkou nad levým uchem jako každého dne. Dbal o pečlivou úpravu své hlavy, byť ani nemohl jinak jak náleží se ustrojiti. To bylo jenom v neděli; chodil si pěkně, ne z furie, ne z marnosti, ani děvčatům k vůli, nýbrž že měl zálibu ve slušném, čistém šatě, vůbec v pořádku.

Když se Kliment Souhřada přistrojil, leskly se mu boty jako panu faráři, na pantalonech pak a na černém kabátě, sukna sice ne nejtenčího a hezky lesklého, a na černé placaté čepici nebylo ani chmýříčka. První cesta jeho v neděli vedla na hrubou (byl opravdu pobožný), a to kráčel jako vždy městečkem volně, maje ruce buď v zádech nebo vážně jimi poklacuje, bradu trochu vzhůru (ale ne z pýchy), neohlížeje se v pravo, v levo, sumou vážně a důstojně, což u mladého člověka, dobrého třicátníka, překvapovalo. Nebylo proto divu, že se lidé za ním ohlíželi a že se mu i smáli.

Starší lidi sám pěkně pozdravoval, a pozdravil-li kdo jeho, vážně poděkoval, mnohým až k smíchu, jak vážně. Sám s nikým se nezastavil, ale přidal-li

se kdo k němu, rozhovořil se, nikdy však žertovně. Na žerty a vtipy jiných smával se smíchem rychlým, jako drceným, na němž bylo zřejmo, že jde jen z hrdla, ne od srdce. Na svůj věk byl až příliš usedlý. Po zábavách se nesháněl, za děvčaty nechodil, ani k muzikám. Jen v kuželky hrál v neděli po nešporách a v zimě někdy také u souseda v karty, ale jen o trojník. V kuželkách byl dost hromotluk; než nesmál se hlučně a neradoval jako jiní, když vyhráli, nýbrž jen se spokojeně usmíval. Hrál vůbec klidně a jaksi důstojně, ovšem že pro ousměšky kamarádů.

Pro toto jeho chování, že dal na sobě tak záleži, však nejvíce proto, že dbal tak na zevnějšek, říkali mu s úštipkem „pan Kliment“.

Měl ve všem svůj pořádek i své mínění, začasťe jiné nežli jeho společnost a známí. Mínění svého se držel, i když si ho proto dobírali nebo se mu smáli, i když mu ironicky „rozšafů“ a „rozumů“ i „rychtářských rozumů“ přezdělili. Nejvíce to bylo touto dobou, kdy všecko městečko tím novým proudem časovým bylo jako rozjítřený oul.

„Pan Kliment“, nedada se strhnouti, zůstával při svém, míně, že ve všem tom je mnoho hluku a plápolu, a to že oboje dlouho netrvá. Když byla řeč o gardě a zvali ho, aby se také dal, nedal se, nedbaje nic všeho naléhání, ano i roztrpčení a spílání mnohých.

„Pořádně to neumíte, ani dost zbraně nemáte, ani munduru, a jenom tak, jako na vojáčky si hrát, to ne, to bych si musil sám sobě vysmát.“

Řekl a platilo. Všecko se kolem rojilo, staří, mladí chodili na execírku, ale on jako jindy zůstal klidně za stavem, nebo si vyšel na svůj kus pole, co měl, meruše nikterak obvyklého svého pořádku.

Aby často vycházel, nešlo také z ohledů hospodářských.

Stavení jeho stálo na konci drah, opodál ostatních, a kromě staré Pavelkové, své podruhyně, přebývající přes síň v sedničce, byl tu sám a sám. Nemětlě nikoho, žádných příbuzných, a ženiti se také nechtěl. Sice nebyl škarohlíd na ženské a dost snesl veselé jejich žerty, když ho některá cestou na hrubou nebo z kostela nebo v sousedství naschvál poškádlila, a smával se svým rychlým, drceným smíchem. Ale nic více.

Ženské, zvláště matky, z nichž nejedna by dost ráda mu svou dceru dala, tvrdily, že „pan Kliment“ nechce se ženit od té doby, co Havlova Frantina ho podvedla.

Před sedmi lety začal za ní chodit a ona by si ho byla vzala. Než pojednou se vyskytl jiný, onačejší, svižnější a zábavnější, a ne tak usedlý, až tuhý, a Kliment Souhradův, už tenkrát „pan Kliment“, měl po lásce a po svatbách. Snesl to, jak bylo v jeho povaze, zdánlivě klidně, ba tvrdil docela po svém „rychtářském“ rozumu, že to jest ještě štěstí. Na všechny žerty a všechno škádlení odpovídal, co by byl měl s takovou vrtkavou ženskou, která hledí jenom na figuru a nic na srdce.

Od té doby měla děvčata u něho amen. Jednou zklamán, nevěřil pak žádné, nechtěje se vydati na novou zkoušku.

Žil po svém, klidně. Také dne dotčeného nedal se ze své práce vyrušiti, třeba že i stará jeho podruhyně nemohla odolat a na městečko si odběhla.

Do světnice, čistě vybílené, padalo plné, jasné světlo. V něm živěji se rděly květy několika bazalek na okně, i rudý hřeben starého kohouta, jenž s dvěma slepicemi až do jizby ke kamnům se odvážil, neboť

branka na síň i dvěře byly otevřeny. Zobali klidně po dláždách u kamen a jen chvilkou se ohlédli, pokračující směšně krkem a oči obracejíce. Pojednou se nápadně znepokojili, a také sám hospodář.

Nějaký hřmot zaslechl do tiché světnice.

Brdo proto pojednou ustalo, člunek hrčivě ještě doletěl a nastalo ticho. Jím pak tím jasněji ozval se rachot bubnu. Pošoupnuv se na prkně za stavem až k oknu, pan Kliment hleděl ven. Uzřel proti sobě na cestě vedoucí k nim na draha z obecné pastviny kotouče prachu sluncem prozářené. Teď objevila se nad kotouči koňská hlava, pak jezdec, na slunci se zableskla jeho šavle a za jezdce několik takových blesků. To zbraň.

A již tu oddělení: náčelník v bílém kabátci a modrých nohavicích, v čapce zlatou portou lemované, jedoucí na vykrmené, hnědé klisně, za ním jeho mužstvo oděné v šaty z režného plátna, s červenými portami na nohavicích, v čepicích modré barvy s bílou a červenou páskou a s červenou kokardou. Na ramenou měli pušky různých tvarů, nejvíce brokovnice; však nad posledními řadami trčely prosté píky nedávno ukované.

„Pan Kliment“ hleděl na ozbrojený houf gardy městské jako na divadlo, zrovna s tou vážností a s tím účastenstvím, jako by přicházeli s nějakým velbloudem.

Obstárlí ti většinou sousedé, které vídal jindy se lopotit doma nebo na poli, z nichž mnohý měl od těžké práce záda sehnutá, kteří měli těžký nebo loudavý krok, musili se teď v gardě otáčet s břízou na rameně, od příkopu ke příkopu, od plotu ku plotu (při čemž někdy i do plotu) a nutili se nyní, aby zpřímá měli tělo a kráčeli jednotným, pádným krokem.

Thlustému plátenníku majoru na koni bylo nejlépe. Setník, vysloužilý poddůstojník vojenský, za ním vykračoval si po vojensku statně. Také na křídlo starý vysloužilce, nyní desátník, Kašpar, s kroužkem v uchu, držel krok, stále se mračí, pokřikuje a počítaje, jenom aby svou řadu jak náleží udržel. V zadu, za sborem krácel malý mužík v občanském obleku, patrně něco od péra; že ke sboru patřil, dosvědčovala gardistská čapka na jeho hlavě a dlouhá šavle, kterou za sebou ploužil, že jen řinčela. Ta byl felčar z městečka, nyní gardový lékař.

„Vojsko“, ubírajíc se z namáhavého cvičení, bylo, jak svědčil krok, unaveno. Také trubačovi vyschlo, a jen bubeník nedal zaháletí zánovnímu bubnu s českým lvem a s červenobílým malováním.

Víření jeho hlučelo drahami k nedalekému lesu ve stráni. Nyní také vpádl v jeho hlas hlahol trouby, a to bylo, když sbor se blížil k páně Klimentovu stavení. —

Té chvíle již Klimenta v okně nebylo. Ucouvl, když se přibližovali, aby ho nebylo vidět, a přitlačiv se ke stativu svého stavu do koutka, čekal, až přejdou.

Šli kolem, jak bylo znáti po rachotu bubnu a troubení. Slepice ohlušujícím hlukem zděšené hnaly se ven s kohoutem.

Buben pořád stejně rachotil, trouba pořád stejně hlasně hlaholila. Co to? Což ještě nepřešli? Slyší! Mocný hlas ozval se do toho hluku. Totě velení. — A do světnice v ten okamžik jako by padl stín.

„Pan Kliment“ se povytáhl, aby nahlédl druhým oknem v podélné straně svého stavení. Zarazil se. Tam stáli dlouhými řadami, čelem k jeho dveřím, na jednom křídle trubač, na druhém bubeník. — „Profos“ Věček (profos proto, že měl kniry, tenkrát

v pohorském městečku dosti velkou vzácností), vystoupiv ze zadní řady, podal desátníku Kašparovi gardistskou čapku a pušku a chytl majorova koně u huby, neboť hnědka začala nebezpečně sebou šukat a divně se otáčet, uvádějíc tím silného majora v nesnáze.

„Pan Kliment“ počal tušiti divné věci.

A již vcházeli do světnice malý felčar a setník, tento shýbaje se ve dveřích, a přednesli žádost, velmi určitou ve jménu pana majora a všeho sboru, aby „pan Kliment“ nedělal ostudu a přistoupil k nim, ku gardě. Setník zmínil se také o povinnosti k vlasti, kterýž důvod však tkalcovským Cincinatem nehnul, aniž důvod lékařův, ač „panu Klimentovi“ spíše důvodný a pochopitelný. Uvedlť malý felčar po svém způsobu, „že tudy tady souseď Pich na cvičení se roznemohl, že je marod, že ho musili zavésti na kraj lesa do chladu“. Že odtud ošemetný simulant Pich hbitě uprchl, toho tudy tady felčar nevěděl.

„Pan Kliment“ byl sice zaražen tím zvláštním a nad obyčej důtklivým verbováním, nicméně hned se rozhodl a řekl, že nemůže, aby toho na něm nežádali.

Na to setník, změniv tón, docela velitelsky ho odbyl. aby se nevzpíral, zkrátka, že musí, a vzkřikl otevřenými dveřmi do síně, odkudž ihned postoupili dva gardisté až ku prahu světnice.

„Pan Kliment“ vida, že jde do tuha, přestal se vzpírati a jen žádal, ba v tónu důvěrně sousedském i prosil aby mu dali pokoj. Ale to již nebyl ani krupař Vít, ani felčar, to byli dva neúprosní, tvrdí vojáci. Musil nejprve ze stavu ven, pak mu poroučeli, aby se obul, a když váhal, strhl se venku křik a všecka garda, již netrpělivá a pohněvaná, bouřlivě volala :

„Vytáhněte ho ven! Ven s ním!“

Za takového vítání jakož i za asistence gardového setníka a lékaře „pan Kliment“ obouval své pěkně vyleštěné, nedělní boty. Bylo mu jich až líto do toho prachu. Pak si musil kazajku obléci, a když si bral čepici, řekli mu, aby toho nechal, a v tom už oba gardisté ze sně přistoupivše popadli ho pod pažďí a vedli ho smějíce se ven. Felčar a setník za nimi.

Buben zavířil, trubač Vocásek, vítězstvím rozradován, zatroubil sua sponte, bez velení, generální marš, div mu při tom rudé tváře nezmodraly, garda spustila jásavý pokřik, jako by dobyla velikého vítězství, profos Vlček přistoupiv k „panu Klimentovi“, jež setník s felčarem zastavili před panem majorem, nasadil bezděčnému obránci vlasti gardovou čapku na hlavu a vstrčil mu pak do ruky a vtiskl na rameno pušku, sousedem Pichem opuštěnou.

Ubohý Cincinat, ani nevěda jak, ocitl se v řadě, zrovna vedle starého, vrásčitého Kašpara desátníka s kroužkem v uchu, a také za jeho návođu, či vlastně vedení v pravém slova smyslu vykročil a učinil první pohyby vojenské podle rozkazu pana majora, jehož hnědka nyní zase v čele „praporu“ jakž takž se upokojila.

Buben vířil, trouba ječela. Však „pana Klimenta“ to nijak netěšilo. Vytáhli ho ze stavení; ani nemohl zavřít, ani nemohl říci staré Pavelkové stran krávy a stran prasátka, které bedlivě krmil, nic... A pak, v takovém munduru ho vzali, v podvlíkáči, aby se ode všech pro smích lišil! Zlobil se. Dohřálo ho to všecko tak, že ani neodpovídal na žerty a vtipy svých spolubojovníkův, ani na ostré poučování starého desátníka Kašpara.

Pojednou byl ze své mrzutosti vyrušen. Ozval se v předu mocný hlas majorův, a rázem utichl hřmotný krok gardy. Mužstvo stanulo, divíc se a dotazujíc co se stalo. Z přední řady došlo do zadu, že přiběhla nějaká ženská k majorovi, za ní také Hulka zámečník — a v tom felčar už chvátal k majorovi, byv k němu zavolán, od toho pak, sotva že s ním něco málo promluvil, pryč, do městečka.

Za ním vytrhla ihned garda, berouc se nyní bystřejším krokem. Když vcházeli na městečko, spatřili divadlo. Hustý, pohnutý dav lidu obkličoval selský povoz. Byl to vůz Bartoše Mezilečského, jehož žena dokončivši právě své vypravování, vytáhla z pod slámy ve voze čepici, kterou našli u nich ráno na zahradní zdi. K čepici té ihned prodral se čepičkář Čihař a jal se ji zevrubně prohlížeti. Dlouho ji neohledával. Vzpřímiv se, ukázal čepici do výše a zvolal:

„Ta je ode mne. Hned jsem ji poznal. Minulou neděli jsem ji prodal Slatinskému Čepelákovi.“

Dav se dal do křiku. Jméno to bylo dávno podezřelé. Nyní se dokázalo, že ho nadarmo nejmenovali ve spolku s těmi zloději. Klnuli mu a volali:

„Ten je ze Zakší!“

„Scházejí se u něho!“

„On je přechovává!“

„Zloděj zlodějská!“

„Zloději!“

Nejvíce křičel starý Souček. Prameny bílých vlasů litaly mu kolem uší a ruce měl obě vyzdvížený. V ruce držel Čepelákovu čepici, kterou byl vyrval čepičkáři, a křičel:

„Co chcete? Tu máte důkaz! Tu je svědectví! Teď to víme najisto! Pojdme na ně! Sami je vytre-

stáme, když ouřad nic... Strílejí do nás, pokradou všecko — pojdte, lidičky, kde jste kdo!"

V tom se zarazil. Hlukem zástupu proniklo až sem bubnování. Starý Souček sebou škubl a lesklé oči jeho ještě více se vyvalily.

„Garda!“ zvolal. „Vojsko! Naše obrana!“ křičel se zlostnou ironií. „Nač ji máme? Ať nás ochrání, ať nám pomůže. Pojdte, lidičky, musí s námi potrestat tu rotu zlodějskou!“

Návrh ten byl přijat nadšeně, hned, bez úvahy. Starý Souček, drže čepičku v ruce, hnál se napřed. za ním zástup, ženské, mužští, děti, všecko vstříc gardě ke statui postupující.

Sedlský vůz s raněným zůstal sám. Jen selka stála u něho, volajíc po felčaru. Všechno jako divě hnalo se gardě vstříc.

Major musil zarazit koně, lid ho obklopil. Směs vášnivých hlasů, nejvíce ženských, přivalila se jako proud, tak že z nich nic nerozuměl. Ale v tom už starý Souček, prodrav se až ke koni, křičel:

„Máme je! Tuhle ta čepice, ta je jejich, té bandy zlodějské. máme je a víme, kde jsou. Musíte s námi na ně. Pojdte, a hned!...“

Zatím už manželky gardistů k šiku se přibočily a živě vykládaly, jedna přes druhou, co se stalo. Věc sama i pobídky rozvášněných žen byly kvasem, jenž rozrušil a pobuřoval gardu častými krádežemi v místě i v okolí také rozezlenou. Ze řad její ozývalo se podobné volání jako Součkovovo a žen. Žádost trestu, vlastně pomsty, rozpálila záhy většinu, a když všecko volalo a křičelo, ženy, muži, starci i gardisté sami, major, jako zaplaven, rady si nevěda a boje se rozzuřeného lidu, mávl šavlí a rozhodl se, že se dají na pochod.

III.

Prostranstvím kolem statue rozlehl se radostný pokřik. Garda, opatřivši se ostrým nábojem, vykročila bystřeji, jako by všecka únava mžikem byla zmizela. A „nepravidelná“ pomoc teprve byla zanicena. Dav vykročil zároveň a valil se hluče a pokřikuje vedle praporu gardového, v pravo, v levo, v předu i v zadu. Důstojníci to neradi viděli, jmenovitě setník bývalý šikovatel. Ale mlčel, domnívaje se, že je lid jen vyprovází.

Dav sice, jak došli na konec městečka, prořídil, nicméně „vojsko“ i za městečkem mělo mnoho nepravidelných a kandidátů marodérství. Proto setník krupař přiskočiv, zastavil majora, a ten, zastaviv prapor a vyslechnuv důtklivý výklad, promluvil se střemene k lidu, aby, kdo není gardistou, zůstal doma a počkal, sice že by jim překáželi, a že celá výprava snadno by se zmařila, kdyby jich tolik táhlo. Ať jsou s pokojem, oni, garda, že se o to postarají, aby občané měli pokoj, aby se jen nebáli, že oni, garda, to zlodějské hnízdo jak náleží vyberou.

Řeč účinkovala jmenovitě na „pana Klimenta“, že by byl ihned pušku odevzdal i čapku a domů se navrátil...

Než desátník Kašpar hlídal každé jeho hnutí. Na násilné uprchnutí „pan Kliment“ nepomýšlel, to by nikam nevedlo; však starý desátník mu nevěřil a to tím spíše, když pozoroval, jak nově naverbovaný gardista několikrát se ohlédl toužebně po zástupu do městečka se vracějícím.

Slunce právě zapadalo, když garda stojící na cestě u božích muk „k noze zbraň“, osaměla. Jen

starý Souček, buď nedůvěřuje nebo příliš dychtivě, aby zloděje již schytané viděl, zůstal a okouněl také po vojenské radě, která se právě odbývala.

Major, jehož zlato na čapce v západu slunce se třpytilo a hořelo, i jeho šavle, sestoupiv s koně stál opodál na travnatém břehu nad cestou se setníkem-krupařem a s poručíkem Cihelkou, mladým hospodským. Gardisté viděli, jak polonahlas se radí, jak setník sem tam rukou ukazuje, jak poručík Cihelka znalecky přikyvuje a major vážně před se hledí, jako by se rozmýšlel...

Až garda byla z toho netrpěliva, že válečná porada tak dlouho trvá, zatím že nastane tma, nežli vytrhnou.

„To je právě ten plán...“ mnil profos, od řady k řadě jako na besedu chodě. „Což se chodí na takové kosy za bílého dne?“

Někteří nepozbyli humoru, nebo se jim probudil zásluhou pana Klimenta. Alespoň v jeho sousedstvu bylo nejveseleji. Smáli se mu, vtipkovali, nebo věru v podvlikáči, v krátkých plátěnkách a lesklých botách nedělních, jakož i v čapce, která mu byla dost malá, a s puškou nevypadal vážně aniž důstojně, jako jindy. Pokoušel se sice, aby se hájil, aby vyložil své mínění, proč nechtěl ku gardě, a proč i nyní jde s nechtutí, protože to vlastně věc soudu a ne sousedů aby chytali a trestali zloděje, a že takové trestání odnese třeba mnohý nevinný... Ale tu musil ustati. —

I ti, kteří dosud s ním žertovali, osopili se na něho, co prý to mluví a straní takové rotě zlodějské. Sesypali se naň jako sršně, a bylo štěstí, že v ten okamžik ukončena válečná porada, a že major vsednuv na koně, dal rozkaz, aby vykročili.

Se silnice zahnují na polní cestu místem travnatou, místem rozjetou a výmolovitou, všude pak úzkou, vedoucí mezi obilím bujně se vlnícím. Musili po dvou a nedodržovali kroku. „Pan Kliment“ už mlčel. Mrzelo ho, že starého Kašpara s kroužkem v uchu měl ustavičně po boku. Vrásčitý desátník byl jako jeho stín.

Zatím světlo uniklo s polí a luk, na nichž všude stín se uložil, a planulo ještě ve stráních, pak na temenech lesnatých chlumův, až i tam pohaslo. V tu chvíli brala se garda přes les Výroviny, v němž se už tmělo.

Na rozkaz majorův a důstojníkův mužstvo přestalo nahlas mluvit. Buben a trouba mlčely již od městečka po celou cestu. Gardisté zvažovali. Temno lesní, obecné mlčení, jež rušeno tu tam zařinčením šavle o kořen, pak účel první vážné výpravy účinkovaly na mysl všech. Nejedni uvažovali o tom, o čem už prve byla v řadách řeč, že ti chlapi mají střelnou zbraň, že budou se bránit a že třeba potече krev.

Soumrak už nastal, když vyšli z Výrovin. Před nimi rozkládala se širá paseka, nyní všecka temně brunatná. Od jejího temna odrážely se černé křoviny a nízké, lesní stromky. Bylo hluboké ticho a vzduch začínal vlhnouti. Krok gardistů na tvrdé a kořenaté cestě lesní prve hlučný, ztichl úplně ve výřesu a mechu. Když docházeli konce paseky, zahlédli před sebou světlo. Jediné světlo.

V tom zazněl rozkaz majorův, aby stanuli; setník utvořil si z těch, kteří stáli v prvních řadách, malé oddělení patnácti mužů. S tím se dal na pochod Kašpar stal se oddílu toho podvelitelem. „Pan Kliment“ musil po jeho boku. Starý desátník mu také

sám nabil pušku, vida, že nováček si s tím hrubě rady neví.

„Pan Kliment“ dobře cítil, že to všecko mu dělá vrásčitý desátník naschvál, aby se na něm zchladil, poněvadž nedávno, jak s gardou začali, mladý tkadlec odporoval jemu se chlubicímu svou činností desátníčkou, jmenovitě jak se uměl svou lískovkou na vojně ohánět a palec přitlačovat, aby hodně bolelo.

„Rychtářský rozum“ tenkrát se vyjádřil, že by on něco takového za celý svět neudělal, že to je kus katovské práce. Nyní musil na zloděje, a starý Kašpar před ním schválně několikrát opakoval, že dnes bude kus katovské práce pro všechny.

Šli pasekou pěšinou, jeden za druhým, ale tak, že Kašpar měl „pana Klimenta“ před sebou. Mířili k onomu světlu. Pak zanechal setník jednoho gardistu jako stráž u osamělé borovice u stezky, kus dále druhého, tak že ti dva byli jako pojítkem mezi nimi a hlavní „armádou“, kteráž se pasekou u lesa rozestavovala dlouhou lečí.

Světlo stávalo se zřetelnějším, a bylo viděti také osamělé stavení, v němž svítili. Pod nebem víc a více se tmícím černala se ta samota pod silhouetou vysokého jasanu. Kolem rozkládala se paseka s malým lánem ovsu, za stavením byl palouček a za ním hned hájek, nyní jako černý ostrov v mlhavém šeru.

Setník Vít jal se opatrně obstupovati stavení se šesti muži, mezi nimiž byl také „pan Kliment“. Se sedmi nejodvážnějšími plížil se vrásčitý desátník v před, aby vrazil do stavení. Plížil se skrčeně, přiléhaje téměř k černé zemi vřesem zarostlé. Muži jeho rovněž tak.

Když se k chalupě přiblížili, strhl se tam zuřivý štěkot; pes za plotem lítal jako zběsilý. Nicméně

podánilo se četě Kašparově, nepozorovaně proniknouti až pod střechu, k samým dveřím. „Pan Kliment“ stál opodál k zemi schýlen a hleděl s napjetím, co bude. Obvyklý klid ho opouštěl. Slyšel zabušení na dvěře, za kterými se ozval hlas, pak odpovídal změněný hlas Kašparův.

Když dvěře se pootevřely, gardisté nalehli na ně a již byli v síni. Stráž venku v ten okamžik rychle postoupila až k samému stavení, střeouc jmenovitě dvěře i zadní dvířka, vedoucí na palouk a k lesíku.

„Taky se dívejte na střechu, do došků!“ opakoval polo nahlas a rozčileně setník, tiskna pevněji obnaženou šavli, a nahlas zvolal, jak se ze stavení ozval hluk a hřmot:

„Pozor! Jsou tam! Mají je!“

Přiskočil k nízkému oknu, z něhož padala rudá zář na pařezy a suché dříví, narovnané v pravo v levo pod přístřeším, i na zkřivený strom švestkový opodál stojící. Pojednou zář ta shasla, a tmou, jizbu zatopivší, rudě se zablesklo a střelná rána zahřměla.

Gardisté venku číhající se zarazili. Setník škubnuv sebou odskočil od okna a pozbyv všechnu rozvahu křičel:

„Střílejí! Pojďte na ně! Našim na pomoc!“

A vrazil do stavení. Gardisté za ním. Několik jich chutě, několik váhavě. Nejváhavěji poslední z nich, „pan Kliment“. Lkal se krveprolití.

Již na tmavé síni, kde nastala na okamžik tlačence, slyšel ze světlice pustý křik a lání. Nejpronikavěji zněl hlas starého desátníka, volajícího na své muže, aby ty chlapy pevně drželi, že hned rozsvítí. On nejvíce klidné mysli si zachoval. Jal jeden z přepadených světlo shasil, Kašpar skočil ke žamnům. Na nich nahmatal suché louče, u dveří

ocilku a trouduš. Podařilo se mu ihned rozkřesati a louč zapáliti.

V ten okamžik setník vrazil s pomocí.

„Pan Kliment“ z počátku mnoho neviděl pro muže do jizby se tlačící. Nejprve mu padl do očí dlouhý Kašpar, jehož vrásčitá tvář byla plna rudé záře i hlubokých stínů, jak držel hořící louč. V koutě u postele svíjelo se klubko rvoucích se, těžko oddechujících, supajících mužův; u stolu klečel gardista dlouhému, bosému muži na prsou, kdežto druhý gardista mu ruce vázal. Jiný muž, také bos, jen ve vestě, ležel skleslý na lavici u stolu, kamž jím mrštili, až zpitoměl. I jemu chystal gardista na ruce oprátku, které s sebou vzali s dostatek.—

Nyní, když přišla pomoc, ukončen ihned tulý zápas na černé, hliněné podlaze u postele. I tam dva, nejkrutěji se bránící, byli spoutáni. Když gardisté od nich odstoupili, „pán Kliment“ postřehl, že jsou jako vrány, že kazajky jejich, vesta i košile jsou za rvačky rozškubány tak, že z nich cáry visely. A na spánkách i ve tváři měli krev.

Když je gardisté, nově přibylí, u dveří neveliké jizby se tlačící poznali, jak desátník Kašpar planoucí loučí spoutaným do tváře svítil, strhli vítězný pokřik.

„Zakšové! Zakšové!“

„A oba! To jsou ti lotři!“

A všichni se hrnuli ku spoutaným, starému a mladému, otci a synu, aby si je jako chycené šelmy prohlédli. Jak se k nim tlačili, šlapali jim po bosých, od tuhého zápasu třesoucích se nohou, a když mladý bezděky ustoupiv, pohlédl spurně a hněvivě po gardistech, dostal hned pažbou do boku. Za tou ranou sesypalo se jich několik na ně i na starého, jenž opakoval:

„Co jsme vám udělali? Pro Boha, páni sousedé, co jsme vám udělali?!“

„A co ty nám, ty šelma stará, to nevíš? To už nevíš?“ křičel mu starý Souček, nyní sem vrazivší do tváře, oči pod hustým obočím vyvaluje. A hrozil mu pěstí zrovna pod nos.

Tak chvíli slavili on, Kašpar i jeho družina, vyjma „pana Klimenta“, vítězství. Pak teprve přišla po tom radostném opojení rozvaha. Nejprve světlici prohledávali.

„Zrovna jedli, zrovna si pochutnávali,“ oznamoval Kašpar setníkovi; v tom gardista jeden, prohlížeje převrženou mísu na stole, zvolal:

„Kaši s medem měli.“

Mnozí dali se do smíchu a vtipkovali, jak jim ji osladili.

„Vrazili jsme snadno,“ pokračoval Kašpar. „Neměli ani zdání. Nic netušili. Prohledejte všecko —“ přerušil se sám, poroučeje gardistům — „pec, truhlu, jarmaru, sklep, půdu, všecko — jak povídám, snadno... Ale jak kročím přes práh, tu ta šelma stará už čila prach... Vyskočí proti mně, chytne mně pušku — ale kde pak, na starou vojnu... Uhodím ho přes ruku, až uskočil; ale v tom už mladý vyletí na lavici, strhne pistoli — a bác...“

„A tamhle Čepelák, ten shasil světlo,“ doplňoval gardista Vondra, ukazuje na spoutaného muže u okna. Jeho byla ta čepice, kterou Bartoška s sebou přivezla, a jeho také toto stavení. Proto od Zakšů na něj přivalil se hněv přítomných, poněvadž tak nebezpečné zloděje přechovával a sám také s nimi chodil.

„Pan Kliment“ stál pořádě mlčky v pozadí — u dveří, a nedělal nic, leda že nastrčil novou louč do černého, stojatého svícnu, když stará dohořivala.

Jedna starost jeho se nesplnila: aby snad nevinní netrpěli. Ti tu jsou patrně vinní. O Zakších nebylo žádné pochybnosti; a že je právě tu stihli, dosvědčovalo jen, že i Čepelák i jeho bratr jsou z jejich bandy.

Ale když je tak zedrané, zbité a tuho svázané viděl, nebyl by se mohl na ně tak obořiti. Divil se v duchu, jak se všichni tak rozpálili, jak všichni zdivočili. Jak živ by si byl nemohl pomyslit, že některý z těch gardistů se tak rozkatí... Co bude dále? Kam zloděje povedou? To jistě k soudu...

V tom sebou trhl. Starý Kašpar ho trkl.

„No, že to katovství není tak zlé?“ zvolal na Klimenta a ušklíbnuv se dodal:

„Musíš taky pomoci. Svážeme je jednoho za druhým a ty je povedeš...“

„Pan Kliment“ obrátil po něm oči a pravil:

„Já jich nechytíl...“

„Chytíl, nechytíl... To nejde jen pána dělat! Ještě nejsi oficír; budeš poslouchat...“

V tom vysvobodil pana Klimenta hluk, jenž se venku strhl, a pro který také Kašpar ven chvátal. Přitrhli major s hlavním oddělením.

V chalupě pak ještě dlouho planula zář loučí. Mihal se také na síni, i z otevřeného poklopu sklepního na síni; se světlem také na půdě chodili ozbrojení gardisté. Přehledávali, obraceli, šfouchali a bořili do všeho, klnuli, jak ti lotři dole jsou jako dubi, jak zapírají a říkají, že tu nic není.

„Však já jim zasolím!“

„Však my jim otevřeme hubu!“ opakovali si gardisté, podrážděni tvrdošijnou mlčelivostí spoutaných, a vrásčivý Kašpar, jenž nejvíce na ně, jmenovitě na Zakše naléhal, obrátil se po majorovi, do svět-

nice na přehlídku s tasenou šavlí vstoupivším, a ceně prořídle, žluté zuby, pravil s úsměškem:

„Však oni povědí! Počkejte!“

IV.

Blížila se půlnoc a městečko bylo ještě skoro všecko vzhůru. Ale málo kde svítili. Bylať jasná, červenová noc, vlažná, plná lahody. Lidé seděli venku na lavičkách, na prazích, v podsíňkách měsícem ozářených, do nichž vyřezávané sloupy jejich vrhaly hluboké stíny, seděli i u statue v šeru podřimujících korun lipových, nyní jako by v jednu splynulých.

Však nikde nehovořili jako jindy za pozdních večerů, sousedsky klidně nebo laškovně a žertem. Jindy tou dobou ozýval se často zpěv synků městečkem se procházejících nebo smích děvčat. Dnes všude mluvili o zlodějích a o výpravě městeckých gardistů, kterých nikdo se nemohl dočkat. Přemnozí již, když tak se připozdilo, vycházeli ven na silnici vyhlížet. Ale nevraceli se, zpráv nepřinášeli.

V tom jako by všemi jiskra projela. Kteří seděli, vyskočili všichni pak naslouchali. Věru, rachot hubnu... To jsou oni!

Rachot hubnu zněl hlasněji, blížil se víc a více, a také hlahol trouby zalehl tichým městečkem. Kdo byli venku před staveními nebo na městečku, málo kdo vyčkal. Všichni se hnali gardě naproti. Náměstí bylo za chvíli, jako by je vymetl.

A v tom se ozval z ulice křik zástupu, vítajících gardu z válečné výpravy. Křik ten vítal ovšem také zajaté, kteří všichni, ač každý byl na rukou spoután, jedním provazem společně byli svázáni.

Garda dav sotva udržela. Každý chtěl do řad, aby lépe mohl se podívatí nebo i vrhnouti na ne-

náviděné, toužebně očekávané zajatce, a drali se pak valem také do domu představeného, kamž garda se svou kořistí hned zamířila.

Tu „pan Kliment“ osvědčil neobyčejnou rozhodnost a poprvé užil zbraně. Ne, aby střílel, nýbrž stoje na kamenném schodu u dveří bytu představeného, vztáhl před se na široko pušku a zdržoval ještě se dvěma gardisty nedočkavce, tlačící se do stavení, aby hlédli, co se bude tam dít. Byl to těžký kus práce, zdržovati ten příboj zvědavců, rozjítřených pohledem na chycené zloděje. „Pan Kliment“ však statečně odolával, poněvadž si myslel, že by to pak byla teprve čistá spravedlnost, kdyby ten rozzuřený lid se dostal k soudu.

Jen dvěma nemohl vstupu zabrániti. První byl Řepka učitel, jenž doma ustrojen podřimoval a odpočíval po namáhání a rozčilení minulého dne a jenž by se byl nezlobil, kdyby garda třeba až druhého dne se navrátila.

Druhý, kterého „pan Kliment“ ani jeho druh nemohli ode dveří odbýti, byl starý Souček. Ten celé výpravy se účastnil a neunaven vrazil s důstojníky skoro zároveň do stavení, volaje:

„Já tam musím! Pusťte mne! Já jim povím!“

Tak vnikl do světnice, kdež zasedal za stolem v rohu soud: představený, major, setník, poručík a dva starší susedé. Tam také seděl starý Řepka; tu knoty dvou lojových svíček očišťoval, tu papíry rovnal, nebo brkové péro chystal. Také po improvizovaném a samozvaném soudu jeho pohledy těkaly, zřídka však a jen plaše dále do jizby, kde opodál peci stáli svázaní, otrhaní a hodně již stlučení zlodějové. U dveří bylo plno gardistů a také seděli na lavičce u peci. Tam také, nejbliže u zajatých, stál starý Kašpar, hase žízeň dlouhým tahem z korbele, jenž

přišel z ruky do ruky až k němu. Pak utřev rukávem ústa, vytáhl zavírák a uřízl si notný krajíc z pecna, který si gardisté také podávali. Vrásčitý desátník, hladový jako vlk, ukrajoval veliká sousta a cpal chvatně jimi ústa, až vpadlé tváře v kopečky se vzdouvaly, jak sousta převaloval. Při tom však zapadlé jeho oči pásly jen po zajatých. Někdy mrkl po soudcích, kteří polonahlas, ale živě rozmlouvali, častěji ještě po dveřích, jako by odtud něco očekával. Konečně tam nastal ruch a tlačence, a výrostek jakýsi nesl na hlavě lavici z tvrdého dřeva, dosti dlouhou, bez lenochu, a v zubech hůl. Kašpar šel mu chvatně vstříc a sňav lavici, postavil ji do prostřed světnice a zkoušel, stojí-li na rovném, při čemž pořád ještě jedl. Pak přijav hůl, polkl poslední žvanec a hledě ke stolu pravil:

„Tak bysme mohli začít.“

Po té obrátiv se k zajatcům, dodal tvrdě a výhrůžně:

„Tak to vidíte. Tady povíte pravdu!“ a ukázal holi na lavici.

Starý Řepka prudce zamrkl a sklonil níže k papíru šedou hlavu.

V tu chvíli bylo vedle v hospodě živo. Většina praporu gardového, pokud nebyl ve službě „u soudu“, se tam shromáždila, a s nimi dost sousedův a ženských i dětí vyrostlejších, kteří všichni chtěli slyšet zevrubně o tom, jak to čisté hnízdo vybráno a jak Zakšové se dostali do moci gardistů. Pušky visely na rohatinách nebo v koutě stály s pikami gardist-skými. Gardisté v čapkách kouřili, až hustý oblak dýmu nesl se všem nad hlavami. U všech stolů bylo hlučno, u každého byl gardista hrdina, který svému kruhu vypravoval, ovšem obšírně, o udatenství dnešního dne, o tom, jaké bylo nebezpečství, jak ta

rota zlodějská se bránila a střílela, že to byla pravá bitva.

Chvillemi tyto válečné rozpravy přerušovány novinami soudními, když totiž přiběhl nějaký gardista nebo souseď nebo ženská od oken domu představeného, oznamující, že Kašpar to znamenitě umí „mydlit“, že do zlodějů bije jen se práší, ale ti že jsou jako duby. Nejprve že byl na řadě starý Zakš, ale ten že ani nehlesl, a mladý, ten že skřípal zuby a klel, aby si vylehčil, ale aby se přiznal, to nic, pořád že opakuje, že jsou nevinní, že o ničem nevědí.

Pak si zase vypravovali a rozkládali rozumy o noční výpravě, uvažovali, jak takhle bude brzo svatý pokoj, když si sami pomohou a všecku tu rotu seberou a jak náleží přeženou. V tom se všichni snášeli a také v tom, že to všecko víc vydá nežli u soudu, a že teprve těm hmatákům zlodějským zajde chuf, až jak náleží, hodně a do krve dostanou. Proto nebylo soucitu a milosrdenství, a jak už také nad to byli všichni rozpálení, přáli jim jen houšť.

U jednoho stolu ozval se také náramný chechtot. Někdo si tam za řeči vzpomněl na „pana Klimenta“, dotazuje se, jak a co on. Smáli se, jak vypadal, když táhli tam, a někdo si ho všiml, když se vraceli, jak kráčel v poslední řadě jako zmoklá slepice.

V tu chvíli „pan Kliment“ stál ještě na stráži u dveří. Sám Kašpar ho tam postavil, ostře mu nařizuje, aby neodcházel, dokud by nebyl vystřídán.

Bezděčný voják byl unaven; ale přece tu stál raději nežli uvnitř ve světnici, „u soudu“, a nic ho nemrzelo, že nemohl také do hospody, odkud až k němu ozýval se hluk. Věděl, že by mu tam nedali pokoje, že by ho škádlili, a že třeba by s nimi

ještě se shádal o ty zloděje. Ale pryč s toho místa by přece rád...

Byl už unaven, ještě více však proto, co se dalo za dveřmi, které hlídal. Nechtěl si toho všimati, neb bylo mu při tom nevolno. Než musil. Surový hlas Kašparův, ohlas pádných ran a stenání pronikly chvílemi až k němu. Vystoupil až ven, na schody před stavení, pohlížel na tiché prostranství, pak směrem ke drahám, kde stálo jeho stavení. Pro ně se zamyslel a vzpomínal, jak ono tam chodí, opatřila-li stará Pavelková za něho chlív, prase i drůbež, nevyběhla-li také a nezapomněla-li. Divného by to nic nebylo — a dobytek a drůbež budou o hladě...

V tom někdo zatáhl ho prudce za rukáv a nepustiv ho pobízel, aby se šel podívat, co se tam děje. „Pan Kliment“ vytržen z myšlének, pokročil bezděky za soudruhem gardistou ke krajnímu oknu, kteréž jako ostatní tři bylo zvědavci obstoupeno. U všech oken neměli stejné vyhlídky do světnice představeného na „soud“. Zaslánělit gardisté uvnitř stojící.

Však „panu Klimentovi“ se naskytla volnější podívaná od okna, ku kterému druh gardista ho táhl. Ale nepotěšil se z toho nikterak, ač ani odtud vše jak náleží neviděl. Světlo svíčky na stole nejjasněji ozařovalo soud, pak protokolistu, jemuž však „pan Kliment“ do tváře neviděl. Měltě starý učitel svou šedivou hlavu nad arch papíru hluboko skloněnu, a zdálo se, že nechce ani vzhlédnouti. Po bližce stolu stál v plném světle starý Kašpar; jen tváře pod lícními kostmi hluboko zapadlé a takové též oči byly ve tmavém stínu. V pravé ruce držel lískovku, levou pak si utíral modrým šátkem vrásčité čelo, zapocené od tuhé „práce“. To všecko postřehl „pan Kliment“ jediným pohledem. Ale pak utkvěl zrak

jeho na něčem podivném, o čemž ani jak živ neslyšel.

Na první pohled nemohl toho ani hned rozeznati. Vedle starého Kašpara stály dvě židle s lenochy a v srdíčkách těch lenochů viselo nějaké tělo všecko zkroucené na topoře či bidle nějakém.

„Co jest to?“ ptal se gardista svého druhu.

„To je starý Zakš!“

„Pan Kliment“ úžasem pozbyl řeči. Oči jeho vyvstavše hleděly ztrnule na mučeného starce zloděje.

„To si Kašpar smyslí. To je kozelec,“ vykládal druh. „Bitím nemohl z nich nic dostat — tak tohle udělal... Je to stará vojna, ten si ví rady s takovými lotry...“

„Teď on starý Zakš dlouho nevydrží,“ ženská jakási připomenula, stojíc vedle nich. A jiná, jež se také k oknu tlačila, krk natahujíc a na špičky vystupujíc, se ptala, jak to s ním starý Kašpar udělal.

Druh Klimentův byl by bez pobídky vykládal; před ženskými učinil tak ještě ochotněji, aby si dodal váhy.

„A to ho takhle vzali, na zem porazili, a pak mu svázali palce u rukou, ale hodně pevně k sobě, pak mu prostrčili rukama kolena...“

„Maria Panno!“ žehnala se jedna ze ženských. Husí kůže jí sice naskakovala, nicméně neodporovala, když druhá dychtivě se ptala, jak že bylo dál.

„No, a když mu tak kolena prostrčili, tak mu navlíkli pod ně obušek, a pak Kašpar tamhle s Kudrnou tělo vyzdvihli, konce obušku strčili do lenochů, ale musili vzít nejtěžší židle, však má představený samé tvrdé, no — a starý Zakš se houpe...“

„Jak má obličej krví podlitý!“

„A oči vyvalené!...“

„Maria Panno, ten zkusí!“

„Snad byste ho nelitovali!“

Tak mluvily ženské u okna s druhem páně Klimentovým. Řeč ta zněla mu skoro u samých uší, ale mnoho z ní neměl. Jeho ztrnulý zrak tkvěl jenom na mučeném starci a na jeho nejbližším okolí; na surovém Kašparovi a na ostatních zajatcích, z nichž jmenovitě mladého Zakše hledal. Ten byl ve hlubokém stínu a nebylo dobře na něho viděti. Také měl hlavu sklopenou a vlasy mu padaly do tváře.

Pojednou se „pan Kliment“ odtrhl od okna.

„Tohle je katanství!“ řekl rozhodně a patrně rozhořčen.

„Tak jdi té bandě zlodějské na pomoc!“ odbyl ho s posměchem kamarád. Ale již nedbal „pana Klimenta“, neboť v tom sousedka, jež právě starého Zakše politovala, vykřikla:

„Hleďte, lidičky! Už se, myslím, starý Zakš vyznává.“

Na ta slova nastalo u toho i u všech oken živé pohnutí. Každý se snažil, aby se dostal až k samému sklu, a žádný nedbal, co učinil „pan Kliment“ prodrav se od okna. Bylo to zcela nevojanské a proti subordinaci.

Postavil pušku u dveří, opřel ji o prapypek, jako by to bylo nějaká vrbová hůl, a — šel.

V.

Nikdo si ho v tom shonu a v té tlačnici u oken ani nevšiml. On pak také ničeho nedbal. Od domu představeného dal se šourem přes náměstí kolem statue a přímo na draha ku svému stavení.

Půlnoc už minula. Vzduch, před tím tak vlažný, byl teď citelně chladnější. Jitro se jím ohlašovalo, i bledým pruhem na východě, zrovna nad lesnatým, tmavým chludem poblíže drah. Ale jinak vše kolem odpočívalo ještě v šeru.

„Pan Kliment“ si vydechl, když zahlédl své stavení, a bylo mu hned volněji, když se v tom ozvalo zakokrhání. Poznal hlas svého kohouta. Ještě snad nikdy mu tak příjemně nezněl, jako této chvíle.

Přišel ku stavení, shledal, že jsou dveře zavřeny. Klepal, bušil, nadarmo.

Tedy se tak stalo, jak mu prve napadlo. Podruhyně ze zvědavosti odběhla a zůstala v městečku. Nechav stavení, zamířil do chléva. Kráva ho uvítala hlasitým bučením a vepř vedle ve chlívku prudkým chrochtáním. Nebyly to hlasy radosti, ale znamení hladu a žízně. „Pan Kliment“ mrze se velmi na podruhyni, jal se ihned jednati. Zadními dveřmi, jen na petlici zavřenými, dostal se do stavení a hned, jak byl v gardistské čapce, sháněl krmení. Pak běžel s konvemi trávníkem dolů ku potoku, s té strany pod jeho stavením tekoucím. Na trávě i na olších nad potokem bylo hustě rosy. Hrčení potoka ve stínu šerých stromů znělo za toho ranního šera a ticha velmi příjemně; a voda vábně proudila. „Gardista“ nabrav jí do konve pil a pil dlouhým tahem. Po té k dobytku s konvemi pospíchal, a když jej opatřil, vstoupil do světnice.

Venku ho zima roztřásla, u potoka se zmočil rosou. Proto mu suchá světnice připadla obzvláště příjemně teplou a milou. Jen odhodil svrchnici, a již se natáhl jak byl ustrojen na postel. Za chvíli ozývalo se tichou světnicí mocnější jeho, ale klidné oddechování. Tvrdě usnul.

Ranní zábřesk už padal do světnice, hnědé stativo starého stavu poblíž okna i osnova i tkaní na stavu byly už ve světle, když se „pan Kliment“ probudil, vlastně vytrhl.

Bušení na dvěře i na okno ho probudilo. Jak tím směrem všechen ještě rozespalý se obrátil, zahlédl hubenou, vrásčitou tvář starého Kašpara, za ním ještě nějaké hlavy v gardistických čapkách a také hlavně pušek.

„Panu Klimentovi“ to vše připadlo nejprve jako sen. Ale slyšel, jak na novo bušili a také jak ho volali, a ne zrovna vlídně. A v tom už také dva našedše cestu zadními dveřmi, vcházeli ze síně do světnice.

„Pan Kliment“ seděl ještě na posteli, maje u noh gardistickou čapku, a zůstal sedět, i když vstoupil desátník Kašpar. Všichni mu dávali pěkné „dobré jitro“, ale nejpěknější starý desátník, který si na chycené Zakše kozelce smyslí. Ten nejprudčeji se na prchlého gardistu obořil; vytýkáje mu, že je „desenter“ a za to že by vlastně zasloužil lavici jako ti Zakšové, dodal:

„Vždyť se těch lotrů pořád ujímáš! Kdož pak ví...“ —

Jeden z gardistů zvolal, ač ne tak divoce jako Kašpar:

„Měj rozum a pojď. Sic by si mohli ještě lidé myslet, že s tou bandou zlodějskou něco máš, že s ní držíš!“

A soused Havel na konec této domluvy vtiskl gardistovi do ruky pušku, kterou prve nechal zcela nevojensky u dveří představeného.

Marně „pan Kliment“ ještě žádal, aby směl alespoň opatřiti svůj dobytek. Řekli mu, že to Pavelková udělá; tlačili ho ven, z jeho vlastního stavení,

nasadivše mu gardistskou čapku. Tak vyšli hlučně ven, do časného jitra; nezamířili však zpět do městečka, nýbrž ven, za draha, do polí.

Jasně vyšlo slunce nad rozlehlým lesem, ku kterému zamířili polními steznicíky.

„Pan Kliment“ šel mlčky, mrzut v čele a musil zase po boku starého Kašpara. Z počátku si ani hrubě nevšiml, o čem se v četě vypravovalo. Alespoň podrobností nedbal. Vyrozuměl jenom tolik, že zloději, jmenovitě starý Zakš, odolavše bití Kašparovu, vyznali se posléze, když je na jeho radu zkroutili v mučivý kozelec.

Oddělení gardové ubíralo se bez pořádku, zcela volně polem dobré půl hodiny, až pak přešedše nevysoké návrší ocitli se na úpatí táhlé, dlouhé lesnaté stráně.

Kašpar, jemuž se v plném světle blýskal kroužek ve chlupatém uchu, ukázal rukou k osamělé chalupě u lesa a pravil:

„Tam něco ulovíme!“

Řekl to jistojistě, neboť starý Zakš mučen udal tuto samotou jako jednu ze zlodějských skrýší. A přece tam nic neulovili. Bylo již okolo desáté, když se odtud vraceli mrzuti, protože šli s nepořízenou. Nenašli v chalupě nikoho kromě staré, hluché báby, která patrně nevěděla o ničem.

Kašpar se vztekal a proklínal Zakše, že lhal i v kozelci. Zlobilo ho to vůbec a zvláště, poněvadž si na kozelci tak zakládal.

Za to „pan Kliment“ těšil se z toho, že nikoho nechytili, že nic podezřelého nenašli. Bylo mu to stíhání známých spoluobčanů, z té duše protivno. Těšil se, že nemusí teď žádného zajatce s puškou na rameni jako nějaký četník doprovázeti.

Gardová četa, která prve na samotu sama tak chvátala, vracela se teď krokem volnějším. Jednak únava všechny zmáhala, jednak že se s nepořízenou vraceli.

Ani Kašpar už teď do kroku nepobízel, ano mlčky svolil, když jeden z obecných gardistů navrhl, že by si teď mohli odpočinout.

„Tak si odpočineme, ale někdo musí na stráž — ty — „pane Klimente“ — ty jsi se ještě tak nenasoval,“ řekl se zlomyslným úštěpkem. „Hajdy, na vartu — tuhle na kopeček... A pěkně se rozhlížet!“

A tak se stalo. Unavená četa ulehla mezi pařezy na malou mýtinu vřesem porostlou, „pan Kliment“ pak vystoupil na malý kopeček hned vedle, pokrytý mellicí a vřesem mezi zčernalými pařezy. Jediná stará, rudokmenná borovice tu stála; její stín padal svahelem kopečku k vozové cestě, zrovna tudy k městečku se vinoucí.

S vršíčku bylo daleko viděti, zvláště po této vozové cestě na obě strany. A na této cestě také utkvěly pak „páně Klimentovy“ zraky a již se odtud neodvrátily.

Směrem k nim a tedy také k městečku, do kterého se zase vraceli, postřehl nějakou ženskou. Jela s trakařem. Bystrý „páně Klimentův“ zrak ji poznával. Zdálo se mu, že to Frantina, někdy jeho milá a skoro již nevěsta, nyní provdaná Loudalová.

V tom se ohlédl na pravo. Tudy, po cestě od městečka hnal se jakýsi muž bez kabátu a bos. Utíkal jako divý, mžikem byl pod stanovištěm páně Klimentovým a mihl se kolem jako střela. Bylo i slyšeti jeho prudký, krátký dech...

Odpočívající gardisté nic neviděli ze svého místa; hověli si po namáhavém pochodu nočním i ranním

a pokřikovali na svého druha stráží stojícího, šašky si z něho tropíce.

On však jejich řeči nedbal.

Hleděl jen za kvapícím bratrem blížící se Frantiny, kterého poznal, jak se kolem mihl.

Sestru zastavil a něco jí nakvap řekl. Ona se ptá, on odpovídá a hle, Frantina náhle shodila s ramen kšandu, pustila trakař na zem a již jde. Bratr ji chytil za rameno, zdržuje ji a patrně jí domlouvá. Ona se brání, vymyká se mu... prudce sebou trhla, a chvátá pryč od bratra sem k městečku. Někdo ji zavolal jménem. To tam s vršíčku nad cestou. Ohlédla se a zarazila. Stojí tam někdo v gardistské čapce; opíraje se o pušku, nahýbá se dolů.

„Co se ti stalo, Frantino?“ ptal se „pan Kliment“.

Gardistova tvář vypadala klidně a dobromyslně, v hlase jeho se ozvalo opravdivé účastenství.

„Je zle, Klimentel!“ a Frantina mávla rukou nad hlavou. „Neštěstí! Neštěstí!“ Tak vykřikla a ubíhala dále. „Pan Kliment“ jí nespustil s očí.

„Jaké zle!“ myslil... „Jaké neštěstí!“ Ale v tom ozvalo se velení starého Kašpara. Gardové oddělení vstávalo; „pan Kliment“ se ohlédl po bratrovi zašle Frantiny. Myslí, že je dojede a že se od něho doví, co se stalo. Ale on obrátil trakař a jede pryč, směrem opačným. Proč?

Za chvílku krácel „pan Kliment“ s puškou na rameni zase po boku starého Kašpara cestou do městečka. Zaprášení, unavení a žízňiví dostali se na náměstí po jedenácté. Všichni se těšili, jak si odpočinou, jak si lehnou po obědě za stavení do trávy...

Ale v městečku zaslechli překvapující novinu. Nebylo tam ani zajatých zlodějů, ani gardy. Ani jediný muž nezůstal doma. Všichni vytrhli s majorem

do Mezileče, na místo posledního skutku zajatých Zakšů. Stalo se tak po usnesení soudu či vojanské rady. S „vojskem“ vytáhlo také množství lidí z městečka. Byli to zvědavci i pomsty žádostiví, většinou ženské. Městečko bylo bez gardy, neboť také druhé menší oddělení, jež jako toto Kašparovo na úsvitě bylo vysláno hledat a zatýkat dle udání mučeného Zakše, jenže směrem opačným dosud se domů nevrátilo, a nebylo ani nejmenší zprávy, je-li dosud za svým posláním, nebo nevytrhne-li již, minuvši městečko, za hlavním sborem do Mezileče.

Pro únavu všech nabývalo v oddělení vrch tajné přání Klimentovo, aby ostali doma. Než starý Kašpar z vítězil zase svou rozhodností, a také tím, že upozorňoval, že do Mezileče není tak daleko, že tu půl hodinky to ještě vydrží, a tam že si pak všichni odpočinou. Většinu vábila také zvědavost, co se tam děje, jak je nebo jak bude se zajatci.

A tak sotva že něco málo pojedli a žízeň si uhasili, vytrhli na novo. Panu Klimentovi nezbylo ani tolik času, aby si zaskočil do svého stavení. Starý Kašpar mu nedovolil.

„Abys nám zas desentýroval!“ řekl s úšklebkem.

VI.

Byl horký den. Slunce pražilo jako o žních. Tetelícím se vzduchem nesl se za mrtvého ticha přes pole odkudsi z vísky, stromovím zakryté, přes obilné lány a svěže zelené pruhy lnu i kvetoucího jetele hlas poledního zvonu. Na cestách i stezkách polních bylo však živo jako v neděli, kdy po hrubé se z města lidé hrnou.

Všude plno. Gardisté v Kašparově oddělení, nesoce volně na rameni své pušky, udiveně se rozhlíželi na lidi, se všech stran se k Mezileči sbíhající.

„Jdou se podívat na katanskou práci,“ pravil s úsměškem Kašpar a podíval se při tom na „pana Klimenta“. Ten si toho ani nevšiml. Myslíl na Frantinu, co se jí asi stalo, a je-li také tu, zdaliž sem také běžela. Snad by bylo něco k vůli těm zlodějům, k vůli jejímu muži. Tu se gardista zarazil...

Nikdy nic na něj nebylo slyšeti, že by se tak daleko zapomněl... Ale mnoho po něm nebylo. Pil a hrál v karty, a Frantina, kterou omámil svou řečí a svým statným zevnějškem, špatně se s ním vdala. Musila ještě na něj pracovatí a často vymáhal na ní peníze, když sám žádných neměl, lenošiv třeba po několik dnů, zvláště poslední dobou, co si volíval prapodivnou společnost.

„Pan Kliment“ to všechno věděl, třeba že se Frantina dostala z městečka dál, do vsi. Když o tom poprvé uslyšel, pomyslíl si: „Má trpkou vyučenou,“ ale ne: „Patří jí to,“ Litoval jí. Teď měl o ni dost starosti, neboť třeba že ho zamítla a hanbu mu udělala, nemohl na ni zapomenout. Uvažoval, proč jí bratr tam na silnici tak zdržoval, nechtěje ji pustiti, proč ona se mu vytrhla a utíkala k městečku...

Tam jí prve nezastal; snad běžela odtud do své nedaleké vsi, nebo sem do Mezileče?

Přestal uvažovati. Blížilí se k samé vsi a hned na jejím pokraji bylo jako o nějaké pouti. Lidu se tu sběhlo síla veliká. Všecka ves byla vzhůru, a pořád ještě z městečka a z nejbližších osad docházeli. Kupili se u stavení, a louka na kraji vesnice byla lidí plna i u silnice.

Do vsi k nedaleké od kraje hospody nebylo se možná prodrati. Starý Kašpar vytasil šavli a mávaje jí nad hlavou, až se na slunci blýskala, křičel na lid, aby se rozestoupili, aby garda mohla dále.

A tak se prodrali ulicí zvědavých zástupů, a ocitli se na volnějším, ve vsi, ač i tu nebylo nikterak volno.

U cesty stály v pravo v levo staré, vysoké topole. U jednoho z nich byla silná stráž gardová.

Na zaprášeném trávníku ležel otrhaný, mladý Čepelák, bratr Čepeláka, v jehož chalupě oba Zakšové byli chyceni. Byl nočním mučením a bitím všecken stlučen, a přece se na něj lidé tlačili, tak že gardisté sotva byli s to, aby útočníky zadrželi.

„Pan Kliment“ trnul vřava nebohého člověka i zuřivce, kteří ho chtěli ještě bít a křičeli:

„Pusťte nás na něj — však my ho vyzpovídáme!“

„Zeptám se ho, byl-li také u mne krást husy.“

„A u nás peřiny —“

„Nám přízi jistě vykradl — pusťte mne na něj, ať poví, kam ji dali ti lotři!“

Tak křičeli a sotva že je gardisté zpět zatlačili, hrnuli se jiní, s novými stížnostmi na zloděje a s přáním, aby jej mohli zbit nebo bitím na něm přiznání vynutit, kam dali ukradené věci.

„A kde jsou ostatní?“ ptal se Kašpar.

Velitel stráže u topole mávnul k hospodě opodál cesty stojící. Zamířili tam.

Za plotem, který odděloval kus trávníku před hospodou od silnice, leželi oba Zakšové a starší Čepelák, všichni zmoření. Část gardistů stála opodál, jmenovitě u branky, aby zabránili zátopě houfů. Jednotlivcům nebránili, aniž odháněli těch, kteří zadem hospody nebo i přes plot až k raněným samým se dostali a novými ranami a koupáním je nutili, aby vyznali, zdaliž vzali to neb ono, a kam to ukryli. V tom jim pomáhali ti, kteří u cesty u samého plotu stáli. Ti prostrkující jeho průlinami hole, bili do ra-

něných, ležících hlavami téměř u samého plotu. Při tom stále sem zaléhal hluk z hospody a hluk zástupů opodál na silnici, mezi staveními a z nedaleké louky. Bylo to jako hlučení hrnoucích se záhubných vod. V to jasněji a pronikavěji zněly kletby diváků, nepovolaných soudců, z nichž starší ukazovali mladým přes plot na výstražný příklad. Nejedna tatík a nejedna matka vyzdvihovali své dítě, aby se podívalo na zloděje. „Pan Kliment“ právě přibyl, když starý, ramenatý výměnkář vyzdvihl své vnouče nad plot a ukazuje na těla u plotu modřinami a krví znečistěná zvolal:

„Tak se děje každému zloději! Bůh tě, synku, chraň!“

V tom žena jakási, ne mladá, v kandaši jen a place na hlavě drala se ke plotu, křičíc, aby ji pustili, aby se podívala na ty zloděje, kteří jí nedávno vykradli. Proniknuvši až ke plotu, hleděla lištami na raněné a zlořečila jim. Sehnutá brala se chvatně podél plotu od jednoho ke druhému jako lita vlčice víc a více se rozpalujíc a vyčítajíc, až přišla tam, kde starý Zakš ležel.

Tu se teprve rozlítla; strčila ruku mezi lišty, aby starce do hlavy bila. Nemohouc však dosáhnouti zula těžký svůj střevíc a již se mihala její ruka mezi lištami, a rány dopadaly na Zakšovu hlavu. Ten nemoha sebou ani hnouti, jen stenal.

Ale v tom někdo chytil rozlícenou ženu za rameno a odstrčil ji. Byl to „pan Kliment“. Žena nechtěla s místa a křičela, aby jí nechal, co že se zloděje ujímá.

„Podívejte se! Jen se podívejte!“ zvolal „pan Kliment“, to druhé již ne na ni, ale na ty, kteří kolem stáli: „Co mu udělala!“

Zakšovo pravé oko bylo zalito a zmodralo; naběhnuvši, vystupovalo z důlku —

Nechav lítice s vyzutým střevicem v ruce, chvátal gardista-tkadlec do hospody. Tam sehnal nějaký šátek, namočil ho čerstvou vodou v studni naváženou a běžel s ním k raněnému a kladl mu chladivý obkladek na hlavu.

Bába za plotem divoce křičela, lajíc. „Než „pan Kliment“ nedbaje jejího hlasu, ani jiných, hlučně jí přizvukujících, chvátal zase ke studně, kdež načerpal do hrnce vody, nesl ji ostatním raněným v úpalu slunečním ležícím a napájel je. Jak pili hltavými doušky a jaká bouře se kolem ozvala! Láli Klimentovi, co že se zlodějů tak ujímá; jiní však volali, aby mu nebránili, sice že by bylo po soudu, protože by ti zloději dlouho nevydrželi s těmi ranami, na slunci, o žizni, a tak že aby toho gardistu nechali.

„Pan Kliment“ všecek rozčilen volal, křičel:

„Vždyť to jsou také lidé!“

Chtěl ještě něco říci, ale nemohl. Ohromná vřava zástupu u plotu a na cestě i u hospody dusila jeho slova. Několik gardistů se hnalo na něj; v ten okamžik vystoupil z hospody starý Kašpar, kdež byl u důstojníků s raportem. Uslyšev, co se stalo, skočil ke bránce a křičel na gardistý, aby „pana Klimenta“ odvedli do hospody, před soud, aby dostal, to že je pěkný gardista a že pěkně chrání lidi před takovou čeládkou zlodějskou, že mu lavice patří jako těm šelmám.

Než rázem umkl, a rozkaz jeho nevyplněn. Opozdál, na silnici strhl se v ten okamžik ohlušující pokřik, a v zástupech bylo znáti mocné pohnutí. Všecko se hrnulo a tlačilo ku středu silnice, kde se něco neobyčejného zjevilo. Z toho zmatku a z té vřavy jasněji pronikalo:

„Už je mají!“

„Už je vedou!“

„Pan Kliment“ až prve cestou, když tak těmi houfy musili se tlačiti, pomysll si, že v tom zmatku by se mohl pěkně ztratit. Ale jak si vzpomněl na Frantinu, zůstal. Nyní mohl zase a ještě pohodlněji zmizeti, neboť všechno se obracelo na silnici, kudy někoho přiváděli. Pomysll na to a byl by to vykonal, ale tu něco zahlédl, co ho zdrželo. Vydralo se v ten okamžik ze tlačenice oddělení gardistů puškami ozbrojené. Bylo to ono, které ráno na úsvitě vypravilo se zároveň s oddělením Kašparovým, aby stíhalo a schytalo spoluvinníky, jak je Zakšové a Čepelákové na mučení udali.

Oddělení toto lépe pochodilo nežli Kašparovo. Vedlo dva muže spoutané, jednoho slabého, bosého a chudě oděného, druhého statného a vysokého. Byl bez čepice; pocuchané vlasy padaly mu do zardělého čela, a na hrdle mu visel na drátovém kruhu svazek pakličů.

Ty mu ubližovaly nejvíce.

Pro ně obracely se na něj zraky všech, pro ně hrnula se na něj záplava nadávek a kleteb.

Byl to Loudal, Frantinin muž.

„Pan Kliment“ se lekl, a hned se ohlížel po Frantíně. Tušil, že tu někde je. To jí tedy asi bratr zvěstoval, že jí muže chytili, že ho vedou do městečka, za ostatními zloději; proto jí zdržoval, když chtěla sem. A přece jí neudržel, přece se rozběhla za mužem, s kterým se jí zle dařilo, který jí soužil a který, čeho by se byl nikdo nenadál, byl ve spolku s takovými lidmi.

„Panu Klimentovi“ bylo to všechno již odporné: služba gardistská, všechn ten shon a rozzuřenost lidu, nejvíce však nelidské nakládání se zajatými.

Byl by nejraději, když nemohl na dobro prchnouti někam do kouta, třeba na půdu zalezl, aby se nemusil na to vše dívat. Ale v tu chvíli začal se také tlačit, aby se dostal do hospody. Běželof mu o Loudala, vlastně o Frantinu; chtěl vědět, co se s ním bude dít. Z předu do hospody nebylo možná, a tak dvorečkem dral se do síně. Tu však jakoby ke zdi se dostal Sín plná plnička, hlava vedle hlavy, gardisté, vesnický i z městečka lid, jeden vedle druhého, že se ani hnouti nemohli.

Čekali každý na soud a rozsudek, jak bude s těmi, jež právě zavedli do velké jizby, kde seděli důstojníci gardoví a všechen „soud“. Bylo tu dusno a horko, z každého se lil pot, žádný však neumdléval. Směs hlasů nepřestávala se tu ozývat a v to dorážel sem temný hluk zástupů před hospodou i jednotlivé zuřivé výkřiky odtud.

„Pan Kliment“ stíraje si rukávem pot s čela, stál trpělivě na konci síně a poslouchal. Trvalo dlouho, nežli se tam v hospodské jizbě rozhodlo.

Pojednou nastalo mocné hnutí na síni, nové strkání a tlačení; rozléhaly se hlasy, že Loudala s tím jeho kamarádem vedou ven, na silnici, tam že jim bude Kašpar přede všemi sázeti. Ti tam na silnici rozsudek ten vyslechli s povděkem, ano se zuřivou radostí, jak svědčil divoký křik, kterým odsouzence vítali.

„Pan Kliment“ se přestal tlačit, a začal si dráhu zpět na dvoreček svými lokty klestit. Věděl, co se s Loudalem stalo; muka jeho vidět si nepřál, aniž slyšetí surové výkřiky, pobízející Kašpara, aby neustával, aby přitůžoval. Proto si zalezl na dvorečku do kouta ke plotu pod starou hruši u malinového houští. Ani tu nebylo ticho. jenom tišeji. Hluk sem dorážel, lidé kolem pobíhali po dvorečku, za plotem

na sousední zahradě. Odtud také za chvíli zaslechl chvatný rozhovor dvou ženských hlasů.

„Bodejt jeho žena...“

„Sápali se na ni?“

„Ženské ji chtěli zrovna roztrhat, co prý ještě se hlásí k muži a co tak o něj dělá!“

„To je! Že se raději neschovala!“

„To, to; ještě křičela a chtěla odpřisáhnout, že je Loudal nevinný!“

„Bodejt a svazek těch klíčů...“

„To zas povídala, že...“

Dále gardista nezaslechl. Ženské zašly, a „pan Kliment“ vstal bez rozmýšlení. Také on by byl toho mínění, že to od Frantiny nerozumné takhle k muži se hlásit, když věděla, že mu nemůže nijak pomoci, ani prosbou, ani nijak. Ale jím hnulo to, že je mezi těmi sty a sty samojediná, opuštěná, že kde kdo se na ni obořuje, a pak to, že chtěla přísahat, že je muž nevinný, že není ve spolku s těmi zloději.

To u něho vydalo nejvíce. Jako by byla odpřisáhla, a proto šel ji teď hledat. Zamířil před hospodu, kde mučili jejího muže. Vrhł se do zástupu jako do velké vody. Ale v tom ozval se hlahol trouby, a také buben zarachotil. Svolávali gardu, aby se sešla.

VII.

Trvalo dlouho, nežli se tak stalo a nežli se seřadila. Zástupy lidu, tlačence vadily v tom nejvíce. Bylo pozdě odpoledne, před slunce západem, když garda vytrhla z Mezileče, ale ne sama, a ne domů do městečka. Průvodem jí byly skoro všechny ty zástupy lidu ze vsi a z okolí, které dosud obklopovaly hospodu mezilečskou. Bylo to k vůli zajatým

a pro ně také teď neopustili gardu, vedoucí schytnané vo svém středu do sousední vesnice.

„Soud“ či „vojanská rada“ uznala, že Zakšové i jejich spřeženci byli již dost vytrestáni a že jiných vyznání na nich nevynutí. Když k tomuto přesvědčení „soud“ prve dospěl, byl na velikých rozpacích. Starý Zakš byl tak stlučen, že o něm oznamovali, že do večera nevydrží. Ostatní toho měli také až dost, že sotva mohli na nohy. Nechati jich v Mezi- leči — toť by se na ně lid vrhl. Co s nimi ve mě- stečku, kamž nepříslušeli a kdež neměli žádného vězení?

Rozhodl Šalomounský návrh majorův, aby do- vedeni byli do sousední obce, do které náhodou byli všichni příslušni, ale že je tam musí garda dovésti, jinak že by se tam živi nedostali.

A tak vedli je všechny, mladého Zakše (starého zatáhli pod kůlnu hospody), Čepeláky, Loudala i dru- ha jeho, všechny spoutané a na jeden provaz svá- zané, a ten měl „pan Kliment“ v ruce. Musil ho vzítí hned v hospodě, nežli vytrhli. Udělal mu to starý Kašpar, který to vymohl na majorovi, aby ten vrto- hlavý tkadlec z trestu, naschvál musil vésti zloděje, protože se jich tak ujímal. Rozumí se, že ho ani teď neopustil. Učinil tak k vůli němu i k vůli zajatým, které chtěl mítí stále na očích.

„Pan Kliment“ tentokráte poslechl bez velikého odporu; jednak viděl sám obecnou rozhořčenost — jednak mu „poručík“ přátelsky pošeptal, aby se měl na pozoru, že se již o něm mluvilo, aby byl přísně potrestán, a že už v rozdivočeném lidu bylo slyšeti, jak mu, Klimentovi, hrozili.

„Katanské“ službě tedy přece neušel. Nemluvil a jen když z Mezileče vytrhli, zeptal se jednoho gar- disty na Loudala, co udělal, vyzna-li se.

„Ani slovem. Byl jako dub a dost ho mlátili, ale pořád mlel jednu, že není zloděj, že se Zakšíř i s Čepeláky nic neměl, leda že posledně s mladým hrál v karty a dnes s Bláhou.“

To byl ten, s kterým ho chytili.

„A jak že Loudala chytili?“ ptal se Kliment.

„I, mladý Čepelák udal Bláhu a když pro něj přišli, našli ho tuhle s Loudalem v hospodě a sebrali je oba.“

„A ty klíče?“

„Našli u Loudala, když mu chalupu prohledávali. A tu on, že jsou bratrovy, zámečnickovy, že je u něho nechal, když nechal řemesla a šel do světa.“

„Tak se na nic nepřiznal?“

„Na nic.“

„Ale proč s ním tak nakládají?“

„Proč hrá s takovou rotou. Teď to má. Myslím, že je Loudal nevinný, ale již ho chytli.“

To byla všechna řeč Klimentova. Více cestou nepromluvil. Litoval těch pravých zlodějů, když je viděl před sebou v zedraném, zaprášeném, umazaném šatě, bosé, bez čepice, vlasů pocuchaných, i do krve proškubaných, modřinami i ranami pokryté, s těžší se vlekoucí zaprášenou cestou, poklesávající mdlobou i palčivou žízni. Tím více mu bylo líto bývalého soka Loudala, o němž nechtěl uvěřiti, že by byl také takový, a o němž Frantina přísahou dotvrzovala, že je nevinný.

Po ní se stále ohlížel. Ale nespátril jí, neboť on se svou podivnou, hroznou smečkou byl obklopen gardisty jako zdí se všech stran, a pro ně a pro jejich pušky sotva co určitěji viděl. Za to slyšel. Byla garda jako ledová kra prostřed rozbouřené, valící se vody.

Zástupy obklopovaly všechny průvod v pravo, v levo, v před i v zad a z nich se ozýval šum a hluk a křik, divoká směs hlasů daleko široko se rozléhající. Znělo to hrozivě, strašlivě, a výhrůžně vypadaly také rozvášněné tváře, pokud je mezerami viděl. — —

Lid nebyl ještě ukojen a spokojen s mukami, jež zajatci vytrpěli. Rozdrážděn jsa chtěl ještě více. Kletby a krvavé hrozby dorážely ustavičně až k zajatcům, kteří s pokleslými hlavami sklíčeně před se vrávorali, jak jim kolena slabostí poklesávala.

„Pan Kliment“ to nejlépe viděl a byl by rád zastavil, aby si odpočinuli, byl by rád jim vody sehnal a u nich zůstal. Teď ano, poněvadž viděl, že budou-li gardou opuštěni, že bude po nich veta. Jediná naděje byla, že se jich ujme sousední obec, do které je vedli a do které všichni příslušeli.

Ale cesta tam byla jako nekonečnou. Mohl průvod jen zvolna před se jíti a to pro zástupy lidstva, které se chvílemi bezděky zarážely.

Slunce již zapadlo, když major pojednou koně zaraziv, poručil gardě, aby stanula.

U svého cíle však dosud nebyli. Sousední vesrozkládala se za lesem opodál se tahnoucím strání nepřiliš vysokou. Major však zastavil proto, poněvadž mu oznámili, že zástupcové té vesnice, uslyševše, co se děje, jdou jim sami naproti. Za chvíli je také spatřil „pan Kliment“; vedení setníkem i majorem prodrali se zástupem a gardou až k zajatcům, příslušníkům své obce.

„Pan Kliment“ viděl, jak představený a všechno „právo“ ztrnuli a se lekli, když spatřili zohavené zajatce, z nichž Bláha i mladý Zakš slabostí na zemi sklesli.

„Tu je máte,“ děl major, obraceje se k zástup-

cům obce. „Potrestali jsme je, přivedli. Teď jsou vaši. Teď si s nimi dělejte, co chcete.“

Však sedláci neodpověděli. Hleděli na raněné, na sebe, pak na rychtáři utkvěly jich zraky. Ten smeknuv pravou rukou čepici, levou si temeno pohlazoval, v rozpacích i uvažuje. Až pak dav zase na hlavu, se rozhodl:

„Milí páni sousedé, to nejdě. Takové jste je od nás nevzali, takových my nepřijmeme. To si nevezmeme na zodpovídání.“

Společníci jeho přizvukovali hlavami i hlasem.

Rozhodnutí to překvapilo a podráždilo velitelství gardy i všechny gardisty. Bylo to znáti z posuňků i pokřiků. Jen „pan Kliment“ nebyl podrážděn; ten se toho rozhodnutí lekl. Zrak jeho bezděky utkvěl na spoutancích.

Jak je teď viděl, ani s úzkostí, ve strachu naslouchají a hledí, jak se o ně vyjednává, dodal si myslí a řekl nahlas k poručíkovi, jenž mu stál nejbliže:

„Ale, sousede, když jich nechtějí, vezměme je s sebou. Takhle jich tu nechat nemůžeme. Oni je tu roztrhají.“

„Ať roztrhají! Dobře jim bude!“ okřikl ho Kašpar. „Jaká škoda! A co se jich pořád ujímáš! Odveď si je tedy domů!“

Ostatek divoké té řeči přerušen byl hlasem majorovým, jenž zval ku poradě. Důstojníci a Kašpar se sestoupili v kupku.

„Pan Kliment“ s nich očí nespustil, a lekl se, když nad očekávání brzo se rozhodli.

Major oznámil zástupcům obce, že oni, z městečka, dost udělali, když zloděje vypátrali a sem zavedli. Ta rota že jim nepřísluší, ať se oni, z obce,

teď o ně postarají. A již stoupal na koně. Ale ohlédl se maje nohu ve třemeni na žalostivý hlas.

Bylo to úpění zajatých, aby je s sebou vzal, aby jich tu nenechával. Bláha na zemi skleslý ruce spínal a prosil, opakuje třesoucím se hlasem strachu plným:

„Oni nás zabijou! Pro milosrdenství Boží! Vezměte nás!“

Loudal prosil představeného, aby ho ochránil, že je nevinný, a zaklínal se duše své spasením.

Ten krčil rameny a ukazoval na spoustu lidu, jenž už znepokojen a netrpěliv kolem se počal hýbat a k zajatým se valem tlačiti.

Major se vyhoupl do sedla a mávl šavlí zpět, k Mezileči, a volal, aby se garda obrátila a tam se vydala.

„Pro Boha živého!“ zkríkl „pan Kliment“, vida, že druhové se kolem obracejí a šikují. „Nenechávejte jich. Mějte rozum!“

Ale v tom zavrával. Kašpar vytrhnul mu provaz z ruky, jím tak strčil. Zajatí třesouce se spínali ruce, jež jim jich sousedé z obce rozvázali. — Mladý Čepelák už nemohl ani hlasu vyraziti. Jen Loudala bylo slyšeti, jak volal:

„Jsem nevinný! Pro Boha věčného! Lidičky, já nic nikdy neukrad’!“

Než v ten okamžik, jak stráž gardy přestala, jak proud lidu měl volnější sem dráhu, nastala kolem divoká tlačence. V ten okamžik také vrazila sem Loudalova žena, Frantina, bez šátku, který jí v tlačenci strhli, vlasů pocuchaných, bledá, vyjevená a vrhla se přímo k Loudalovi.

Kolem bylo boží dopuštění. Směsice hlasů, vykřiky, volání představeného a jeho průvodu, aby již zajatých nechali, aby je pustili, v to rachot bubnu a

hlas trouby se vzdalující, to vše se pustě kolem rozléhalo nad zmatenou tlačenicí lidu.

Představený a milosrdnější lidé klestili cestu zajatým, které vzali do prostřed. Jím pomáhal gardista, jediný, jenž tu zůstal.

„Pan Kliment“ oháněl se puškou i lokty. Gardistskou čapku již ztratil. Byl všecek zardělý, pot se z něho lil. Pojednou si oddechl.

Ocitl se na volném; vypracoval se on i ti za ním z tlačence. Ohlédnuv se spatřil Frantínu s uvolněnými vlasy, s natrženými šaty, všecku udýchanou. očí divě planoucích, vedoucí Loudala pod paždí. Než teď teprve nastalo nebezpečství. Dokud byli v tlačence, unikali spíše zuřivcům; teď když stáli na volném (ocitli se tou tlačenicí se silnice na palouku, táhnoucím se pozvolna do výše až k nedalekému lesu), bylo je všechny viděti, a dosavadní ochráncové jim nestačili. —

A ti pak ještě ustoupili, neboť se strachovali sami o sebe.

Ranění zajatci marně za nimi úzkostně volali, aby jich neopouštěli. Neslyšeli; zoufalí nebožáci vidouce, že běží o hrdlo, sebrali poslední síly a dali se na útěk. Toho, že „pan Kliment“ do lidu křičel a snažil se, aby ho zadržel, nedbali. Utíkali paloukem vzhůru k lesu, různě, každý jinam, jako štvaná zvíř. Jen Loudal nebyl sám. Frantina podporujíc ho, prchala s ním.

A za nimi divoká honba a divoký křik krvežíznivých štváčů. Hnali se úprkem za sesláblými, z nichž nejprve mladý Zakš klesl. Nad ním zarazila se část proudu. Jako vlci se na něj sesypali. Ostatní hnali dál, až pak je skleslý Bláha bezděky zastavil; pak oba Čepelákové bratří padli skoro najednou a nedaleko sebe. Nejdéle Loudal vydržel. Za ním se

hnali ostatní. V čele jich „pan Kliment“; ten aby mu pomohl. Slunce zapadlo a dlouhý stín od lesa uložil se po palouku. A v stínu tom víc a více houstnoucím pácháno surové násilí na padlých.

Už vydechli duše, a ještě se na ně rány sypaly, ještě se nad nimi ozýval podvečerem divoký skřek a ještě se tam zuřivci u nich odstrkovali, křičíce:

„Pusťte mne také na něj, na toho lotral!“

To se ozývalo z temného soumraku, jenž zakryl to hrozné divadlo u černého lesa, v úterý před svatodušními svátky r. 1848.

VIII.

Boušínský kostelík, maje v pozadí temný bor, probělával se vlažnou nocí červnovou nad lesnatým údolím šumné Oupy. Hluboké bylo kolem ticho, a ticha toho a klidu pěkné noci užíval Boušínský farář Myslimír Ludvík, stojí u otevřeného okna své fary. Hleděl na půvabnou, pohorskou krajinu všecken zamýšlen.

Když se večer vrátil z Náchoda, zaslechl smutné noviny o rozkaceném lidu, jenž v nedalekém sousedství strhl takovou bouři. Hned poslal tam posla, aby zvěděl určitějších zpráv. Posel se vrátil pozdě a oznámil, že již je po všem, že se garda vrátila domů, do městečka, a ti chycení zloději že se rozutíkali, a že je snad v lese pobili. Teď že je všude ticho.

Farář chtěl se tam vydati, aby lid konejšil; ale jak taková zpráva došla, že se všechno rozběhlo, změnil svůj úmysl a zůstal doma. Usnouti však nemohl. Přinesl si z města tolik vzrušujících novin o tom, co se v Praze tou dobou dalo, a nyní k těm veselým novinám tato smutná, jak lid zneužil nena-
dálé a nezvyklé volnosti!

Bylo po jedenácté, když farář, vytrhnuv se z myšlének, chtěl na lože.

Ale v tom, jak zavíral okno, postřehl něco podivného. Vychýliv se ven, bedlivě pozoroval blížící se podivný průvod. Nějaký muž jel cestou vzhůru sem ke kostelu s trakařem, na němž něco těžkého vezl. Aspoň se tak zdálo dle mátožného kroku mužova i nachýlené do předu hlavy. Za trakařem šla nějaká ženská. Farář se v duchu divil, co vezou, co tu chtějí tou pozdní chvílí.

Nyní ta žena zastavuje muže, přejímá od něho trakař a zajíždí s ním, hle, zrovna ke hřbitovním vrátkům.

Farář se lekl. Počal tušiti, a také obrysy břemene na trakaři pokrytého nějakou rouchou, byly tak podivny. Žena dojela ku vrátkům, a průvodčí její sedl, ba spíše sklesl na starou kládu, u zdi stojící.

V tom se farní dvěře otevřely a farář vyšel ven. Ztrnul, když přistoupil ke trakaři a když Frantina Loudalová na jeho otázku, co to přivezla, odhalila rouchu. V zásvitu hvězd spatřil mrtvé tělo lidské, ranami pokryté a všecko zohavené.

„Kdo je to?“ ptal se farář.

„Můj muž —“ a Frantina zaštkala.

„Zabili ho — tam —“ dotazoval se farář.

„Stloukli ho — já si ho odvážela — ale cestou mně — umřel a tamhle — jemnostpane — prosím vás — Kliment —“

Farář přistoupil ke kládě, kdež seděl „pan Kliment“ tiše, jako nehnutě, opíraje se o dřevo. Ale jak farář nahnul se do tváře mu pohleděl, lekl se. Spatřiv, že tvář Klimentova, zaschlou krví potřísněná, je bledá, že ten člověk prostovlasý, v rozedrané kazajce padá do mdlob buď ze slabosti, nebo

z rány nějaké. Farář ho zachytil a položiv ho na zavhlý trávník kvapil do fary o pomoc.

Za chvíli byli obyvatelé několika těch stavení u kostela skoro do jednoho vzhůru.

Stáli chvíli před hřbitovem, kam mužští odnesli mrtvého Loudala, a rukující, hleděli na farské stavení, kam před tím zanesli „pana Klimenta“ a kam také farář zavolal Loudalovu ženu. Stáli dlouho a čekali, ale dověděvše se, že nenadálí hosté zůstanou na faře přes noc, vrátili se do svých stavení.

Na faře nejprve ošetřil farář gardistu, jenž ztrátou krve i vysilením padl do mdlob. Frantina vypravovala nesouvisle a často nářkem i pláčem řeč svou přerývajíc, vše, co se dnešního dne sběhlo, jak jí bratr pověděl, že jí muže zatkli, co se v Mezi-leči dalo i pak u lesa; ujišťovala znova a naříkala, že muž její byl nevinný a že ztýrali bez příčiny jako zloděje. Vypravovala, že se ho a jí nikdo nezastal, jen tuhle Kliment, ten že se těm vzteklým lidem i na odpor postavil, když volání a prosby jeho nic nezmožily.

A za to že má. Ji že by byli také utloukli, kdyby jeho nebylo.

Vypravovala dále, jak po tom večer, když se všickni rozběhli, byla sama u muže, jenž tu ležel jako zabitý, i u Klimenta, který také se nemohl hned vzpamatovati. Stála sama u nich, rady sobě nevědouc. Obvázala muži rány, jak jen mohla, a také ránu Klimentovu, pak běžela dolů do vsi poprosit o pomoc, ačkoliv se bála, že ji zle odbudou a vyženou.

Cestou však potkala člověka s trakařem polem jedoucího, a ten se nad ní smíloval a svezl jí muže dolů na cestu a kus. Dále nechtěl. Trakař jí však půjčil. Zatím také Kliment se vzpamatoval a okřál

trochu, když dole u potoka se napil vody a zmáčel si raněnou hlavu. Tam také Frantina namáčela mužovi obklady do čerstvé vody, ale jak je zase na rány kladla, vypustil muž ducha — —

Klečela a hořekovala nad jeho mrtvolou pod olšemi u potoka a byla by tak zůstala celou noc, kdyby jí Kliment nepřipomenul, že bude líp, když muže odtud zaveze na Boušín, kam už nebylo příliš daleko.

„Ó to byla cesta, jemnostpane! Nevím, jak jsem nahoru vyjela. Přes tu chvíli jsem postavila trakař na zem — nemohla jsem dál — až on Kliment ho za mne vzal a jel dál. Ale když jsem viděla, jak se nutí, že nemůže, že se mu nohy pletou, vzala jsem mu trakař. A pak ho zas na mně chtěl, že prý má síly ještě dost. Chudák, oh — to by žádný neudělal — —“

Bylo po půlnoci, když farská hospodyně zavedla Frantinu na lože. Farář zůstal u raněného. — —

Druhého dne ráno přivezli na Boušínský hřbitov ve voze tři zabitě, jež u lesa sebrali; byli to oba Čepelákové a mladý Zakš. Bláhu našli ještě živého, ač těžko zraněného. Za těmi pak přivezli z Mezileče starého Zakše, jenž pod kolnou dokonat.

Když farář Ludvík poznamenal v matrice, kdy a jak skonali, připsal na pokračí:

„Tak je, když soudí vášeň lidská.“

Na jednom z těch vozů odvezli z fary „pana Klimenta“ do městečka, na draha do jeho stavení. Tam upadl do nemoci. —

Když se z ní probíral a poprvé jasně, nabyv vědomí, rozhlédl se svou poklidnou jizbou, zahlédl

u postele starou Pavelkovou a dále nějakou ženskou, jež právě vycházela ze světnice.

„Kdo je to?“ ptal se tichým hlasem.

„Frantína — Loudalová. Byla tu přes tu chvíli, cos nemocen. Chodí se ptát, jak ti je. Vždyť k vůli ní jsi —“

Trvalo chvíli, nežli nemocný pochopil tuto odpověď, a stará Pavelková ji opakujíc, musila hlas zesílit, nežli Kliment porozuměl. A když řekl jen:

„Už vím —“ a chytil se za hlavu, za uši.

„To mně nějak v uších zalehlo,“ dodal; na mysli se mu však v ten okamžik mihlo: „Snad jsi hluchý — po těch ranách —“

Myšlénka ta, budící leknutí a strach, zračila se mu v úzkostném pohledu na stařeně tkvícím. Ta však si toho hrubě nepovšimnuvši, řekla:

„Chceš-li, zavolám ji, není ještě daleko.“

Zase musila slova opakovati, hlas zesílit a valně, než Kliment porozuměl, a tu pak on, klada hlavu jako by zmořen na podušku, odvětil mdlým hlasem:

„Ne — nevolejte.“

A odvrátil hlavu ke stěně.

IX.

„Pan Kliment“ se nedostal před „vojenský“, že se vrátil z první a poslední své výpravy bez gardistské čapky a pušky. Ano nemusil ani před opravdový soud jako starý Kašpar a jiní ze sboru, ani pak, když se pozdravil.

Kašpar a ostatní měli brzo po vojanské slávě, když po tom ukrutenství přibyla komise z krajského města. Na tu se chtěli ještě obořiti, ale když přitřihlo oddělení vojska, bylo po odporu.

Starý Kašpar a mnozí jiní vrátili se teprve po čase z vazby. Když přišli, seděl „pan Kliment“ už dávno zase za stavem a pilně pracoval, opět pečlivě učesaný jako jindy. Dbal o úpravu své hlavy jako jindy; také zase měl zálibu ve slušném, čistém šatě a vůbec v pořádku. Boty se mu zase v neděli leskly jako panu faráři, na pantalonech a na černém kabátě hezky lesklém i na černé, placaté čepici neměl ani chmýříčka. Jen na hrubou již nechodil, nýbrž vždycky na ranní, mezi starší. Kráčel zase vždy volně, ale ne již ruce v zádech a bradu vzhůru; nechodil už tak vážně a důstojně po rychtářsku, jak říkávali, ale s hlavou pochýlenou a hleděl nějak plašce. Také se již nesmál tím svým rychlým, jako drce-ným smíchem, když někdo s ním zažertoval. Ostatně se to stalo málo kdy a ženské docela přestaly ho škádliti.

S Frantinou setkal se po oněch krvavých událostech v létě, o žních, kdy v neděli po obědě seděl ve stínu pod olší u potoka. Přišla z nenadání nějak sklíčená a nic tak smělá, jak bývala. Zarazil se, když ji zahlédl, a v rozpacích vstal. Bylo to trapné shledání. Trapné vzpomínkou na poslední události, trapnější pro Klimenta, že dobře neslyšel. Srozuměl tolik, že se Frantina přišla mu poděkovat za to, jak se zastal nebožtíka muže.

„Tos nemusila,“ odvětil a kvapně dodal:

„Nu, já jsem už zase zdrav, ale tobě je hůř —“

Po té hovor brzo uvázl, a Frantina odcházela nějak zmatena, v rozpacích. Kliment, jenž hleděl v tu stranu, kterou odešla, i když už Frantiny nebylo viděti, zůstal dlouho u potoka, skoro až do soumraku, zabrán v myšlénky.

O Frantině uslyšel za nějaký čas, a to od staré Pavelkové. Právě jednou v sobotu na večer, když od

stavu vstával, řekla mu, co to je, že Frantina teď nějak často kolem chodí.

„A vždycky se ohlédne,“ dodala. „Co pak že si tak zachází?“

„Co by si zacházela,“ mnil Kliment, a víc ani nehlesl. Myslíl však na to celý večer. Pavelková měla pravdu. Sám si toho již všiml.

Druhého dne, v neděli, když podruhyně přišla z kostela, oznamovala hned za tepla, že se s ní Frantina na hřbitově zastavila a že se zase na něj, na Klimenta, vyptávala. K tomu dodala:

„Ty, ona tě chce. Vzala by si tě, zafukala jsem, a ona se nebránila. A pořád tě lituje, cos pro ni zkusil, že by se ti ráda odsloužila.“

„Pan Kliment“ vyvalil oči a pak nějak z prudka řekl:

„A kdyby ona mně to sama řekla, kdybych to od ní sám slyšel, co pak bych věřil? Co pak by mohla na Loudala zapomenout?! Pro mne — mrzáka?!“

Tu neděli celou byl mrzutý. Včera večer ještě pochyboval o myšlénce, která se mu živěji namítla po řeči Pavelkové. Nyní měl jistotu: To se mu na Frantinu tak líbilo, že muže svého neopustila, když mu bylo nejhůř, že se za ním hnala a k němu se protlačila. A teď už by na něj zapomínala? A ne-li, jak že by to s ním, s Klimentem, smýšlela? Za to, že se za ni dal skoro na smrt, že je teď skoro jako pařez, za to by ji měl ještě opatřit? To ho popudilo. Ale pak mu zase připadlo, že se mu chce Frantina nějak odsloužit. Z vděčnosti by si ho vzala. Ne, ne, to on tak nechce.

Když druhého dne šel na pole, viděl, že mu jde Frantina naproti. V ten okamžik byl jist, že to

vypočítáno, že to je sehválně. Bodlo ho zrovna a nic se neohlížeje, obrátil se z ničeho nic, když ho již skoro docházela. Volala za ním. Kdyby byl slyšel, byl by se na ten třesoucí se hlas jistě obrátil, a kdyby byl viděl její zarmoucenou tvář, byl by se zastavil.

Ale on neslyšel. A tak šel dál, domů, a vícekrát se mu nesměla Pavelková o Frantině zmíniti.

Ta pak také si tak „nezacházela“ jako do nedávna.

„Pan Kliment“ ji také tak hned nepotkal a nemusil se jí vyhýbati. Za to se vyhnul pokaždé starému Kašparovi, s kterým od oněch krvavých dnů ani slovem nepromluvil, jakož vůbec nejraději se vyhnul i v řeči každé připomínce na smutné ty události.

Jen jednomu svědku nikdy nešel s cesty, ač mu bylo úzko, když ho zahlédl, an se zvolna a namáhavě belhá o holích, bídný mrzák žebravý, jehož údy, ano celé tělo neustále prudce sebou škubalo a zmítalo jako hroznou křečf.

Byl to Bláha, jediný z těch ubožáků lidem ztýraných, jenž na živu zůstal s takovou hroznou památkou.

Na drahách sklesl vždy na lavičku u dveří „pana Klimenta“. Ten dáváje mu almužnu do žebráckého pytle, říkával:

„Jsme to mrzáci! A co Kašpar? Byl jste u něho? Jděte taky k němu, jen jděte, ať se v něm hne svědomí —“

A když mrzák namáhavě se zdvihnuv dále po žebrotě se belhal a vlekl, any se mu údy vyvracely

a tělo křečovitě sebou pohazovalo, opakoval si „pan Kliment“ v duchu:

„Jsme to mrzáci! On, zloděj, a já — Já, za to, že jsem chtěl pomoci. A pak ještě Frantina —“

Roztrpčen vracel se do světnice za stav ke člunku.

